

Janusz Korczak

EGYEDÜL ISTENNEL

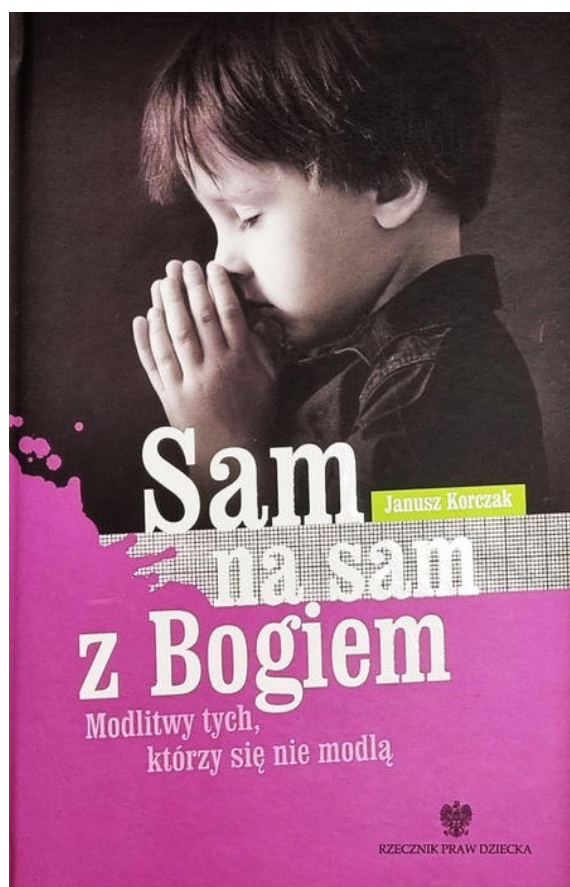
AZOK IMÁJA, AKIK NEM IMÁDKOZNAK



Magyar Pedagógiai Társaság, 2023.

A Magyar Pedagógiai Társaság fontos küldetésének tekinti Janusz Korczak munkásságának, nézeteinek megismertetését a magyarországi olvasóközönséggel. Nyilvánossághoz segítette a Gettónaplót, saját kezdeményezésként kiadta két táborozási naplóját. Nyilvános konferenciát szervezett a varsói Öreg Doktor emlékére. A társaság tagjai több tanulmánnyal gazdagították a Korczak-szakirodalmat. Az olvasó most újabb művet olvashat magyar fordításban.

Janusz Korczak pedagógiájának sajátos motívuma a valláshoz fűződő viszonya. Zsidó környezetben nevelkedett, napi kapcsolatban a Lengyelországra jellemző katolicizmussal. Képes volt legyőzni a dogmákat, és megteremteni az ember és Isten (sacrum és profanum) közötti viszonyulás eredeti és univerzalista koncepcióját. Újságírói pályafutása a kezdetektől a vallás iránti tiszteletét és a vallásosság megerősítésére való hajlamát mutatta. Arra buzdította a szülőket, hogy irányítsák gyermeküket Istenhez, és tanítsák őket imádkozni is: „Hogy megtudja, hogy Isten az ő ura és barátja; hogy Neki szeretettel, megbecsüléssel és tisztelettel, míg az embereknek jó cselekedetekkel, tartozik; illetve hogy képes legyen egybehangolni a tetteket és az imákat.” Ugyanakkor határozottan ellenezte az intézményes istentiszteletet, a különböző egyházak és vallások által erőltetett üzeneteket. Nem helyeselte a hierarchiát és a dogmákat. Nézeteit az *Egyedül Istennel – Azok imái, akik nem imádkoznak* című, 1922-ben kiadott könyvében fejtette ki. Úgy gondolta, hogy az imádkozáshoz nincs szükség közvetítőkre ember és Isten között; kritizálta azokat, akik maguknak tulajdonították a közvetítés jogát. Korczak szerint a jelenlétük – éppen ellenkezőleg – megnehezíti és megzavarja ezt az egyedülálló érintkezési módot. Csak abban az esetben ismerte el a vallási formákat, amikor azok hasznosak voltak a felnőttek és gyermekek igényeinek szempontjából.



JANUSZ KORCZAK

EGYEDÜL ISTENNEL

AZOK IMÁI, AKIK NEM IMÁDKOZNAK

Magyar Pedagógiai Társaság

Budapest, 2023

Janusz Korczak:

EGYEDÜL ISTENNEL

AZOK IMÁJA, AKIK NEM IMÁDKOZNAK

A mű eredeti címe:

Sam na sam z Bogiem – Modlitwy tych, którzy się nie modlą

Első kiadása Varsóban 1922-ben jelent meg.

Magyar fordítás: Fejes Ilona

ISBN 978-963-7123-87-0

A kiadó ezúton is köszönetet mond Pászt Patriciának,
a jeles polonistának, a Korczak-életmű jó ismerőjének
a műfordításhoz adott értékes tanácsaiért.

Kiadja a Magyar Pedagógiai Társaság

Felelős kiadó a Magyar Pedagógiai Társaság elnöke

Előszó

A Magyar Pedagógiai Társaság fontos küldetésének tekinti Janusz Korczak munkásságának, nézeteinek megismertetését a magyarországi olvasóközönséggel. Nyilvánossághoz segítette a Gettónaplót, saját kezdeményezésként kiadta két táborozási naplóját. Nyilvános konferenciát szervezett a varsói Öreg Doktor emlékére. A társaság tagjai több tanulmánnyal gazdagították a Korczak-szakirodalmat. Az olvasó most újabb művet olvashat magyar fordításban.

Janusz Korczak pedagógiájának sajátos motívuma a valláshoz fűződő viszonya. Zsidó környezetben nevelkedett, napi kapcsolatban a Lengyelországra jellemző katolicizmussal. Képes volt legyőzni a dogmákat, és megteremteni az ember és Isten (sacrum és profanum) közötti viszonyulás eredeti és univerzalista koncepcióját. Újságírói pályafutása a kezdetektől a vallás iránti tiszteletét és a vallásosság megerősítésére való hajlamát mutatta. Arra buzdította a szülőket, hogy irányítsák gyermeküket Istenhez, és tanítsák őket imádkozni is: „Hogy megtudja, hogy Isten az ő ura és barátja; hogy Neki szeretettel, megbecsüléssel és tisztelettel, míg az embereknek jó cselekedetekkel, tartozik; illetve hogy képes legyen egybehangolni a tetteket és az imákat.”¹ Ugyanakkor határozottan ellenezte az intézményes istentiszteletet, a különböző egyházak és vallások által erőltetett üzeneteket. Nem helyeselte a hierarchiát és a dogmákat. Nézeteit az *Egyedül Istennel – Azok imái, akik nem imádkoznak* (1922)² című könyvében fejtette ki. Úgy gondolta, hogy az imádkozáshoz nincs szükség közvetítőkre ember és Isten között; kritizálta azokat, akik maguknak tulajdonították a közvetítés jogát. Janusz Korczak szerint a jelenlétük – éppen ellenkezőleg – megnehezíti és megzavarja ezt az egyedülálló érintkezési módot. Csak abban az esetben ismerte el a vallási formákat, amikor azok hasznosak voltak a felnőttek és gyermekek igényeinek szempontjából.

Most közreadott műve műfaj gyanánt *imáként* (imádságként) definiált 18 írást tartalmaz. Az „imák” közreadása után írt *Ajánlásból* azt tudjuk meg, hogy az író *gyermek* szerepébe lépve jegyezte le a 18 vallomást. A fikció szerint ennek szülei diktálták a szövegeket, ő „értelmező-lejegyzőként” a nyilvános olvasat értelmezését segítette csupán. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha úgy véljük, hogy Korczak emlékeiben a sajátjai mellett Muszorgszkijnak, a híres XIX. századi orosz zeneszerzőnek a muzsikája is megidéződött: a híres-nevezetes, a muzsikus lélektani figyelméről megrendítő módon tanúskodó Gyermekszoba dalciklusban van egy „gyermeknyelven” elmondott-elénekelte imádság.

Mint ahogy egy magyar olvasónak a hittel és hitetlenséggel küzdő ember, költő-író mintájaként Ady Endre is eszébe juthat. A nagyváradi, párizsi, csucsai tereken, szerelemben és magányban vergődő magyar költőnek hat évvel alig fiatalabb kortársaként tekinthetünk a későbbi varsói „Öreg Doktor” tépelődéseire, vallomásaira, vívódásaira – „istenkereső” személyiségére.

Korczaknak módjában állt megélni azt a korszakot, a vész-korszakot is, mely megannyi szenvedő ember gondolkodásában a drámai kérdésfeltevést még inkább kiélezte. Megélni? Janusz Korczak belepusztult – a treblinkai haláltáborban (Istennel vagy tőle is magára hagyottan) növendékeivel együtt.

¹ J.Korczak: Serce. In: J.Korczak: Dzieła..., op.cit., vol.3, p.19.

² Lengyelül: Sam na sam z Bogiem. Modlitwy tych, którzy się nie modlą

Egy anya imája

Íme, föléd hajolok, szeretett gyermekem. Miért vagy oly drága nekem, kicsikém? Tudom, hogy olyan vagy, mint sokan mások, de hiszem – hiszem – hiszem, hogy ha nem látnálak, akkor is ezrek közül hangról felismerlek; ha nem hallnálak, felismerem a mellemet szívó ajkaidat, ó, te egyetlenem a világon.

Szavak nélkül is megértelek, hang nélkül ébresztesz fel a legmélyebb álmomból – tekinteteddel, óhajaiddal.

Kisgyermekem, élet őszinte és egyetlen igazsága, te vagy a szívemet megrendítő emlék, a gyöngéd vágyakozás, a remény, a vigasz.

Légy boldog, kicsi gyermek. Bocsáss meg, Istenem, hogy nem Hozzád beszélek, s ha imádkozom, csak abbéli félelmemből teszem, hogy féltékenységből bánthatod őt. Még Reád is, Istenem, félek őt rábízni: mert elveszed a gyermekeket az anyjuktól, mert elveszed az anyákat a gyermekektől. Mondd, miért teszed ezt? – Ez nem szemrehányás, Istenem, csak egy kérdés.

Bocsáss meg, Istenem, hogy jobban szeretem őt, mint Téged, hisz Őt én hoztam világra; habár valójában Te is, ó, Istenem: közös a felelősségünk, mindketten bűnösök vagyunk abban, hogy él és máris szenved. Vigyáznunk kell rá.

Sír – szenved.

Istenem, belefeledkezve a kicsi iránti szeretetbe talán Téged szeretlek benne, mert Te vagy fellelhető ebben a Legkisebb lényben – Te, a Legnagyobb Titok – Te, Isten.

Nem hiszek a bűnben, mert ha létezne, a szeretetem bűnös lenne, s egy anya gyermek iránti szeretete lehet-e bűn?

Nem érdekelnek a szenvedések, amelyekből – tudom – rengeteg van, nem érdekelnek a könnyek, amelyekből – tudom – rengeteg van a világon. Nem tudnak érdekelni – minek hazudnék bárkinek is? Csak a te könnyeid, kicsi gyermek, csak a te mosolyod számít, ez a szívem édes gondja.

Kicsiny gyermek – én elragadó jázmin- és csillagbilincsem; kicsiny gyermek – megbocsátás virága, te, megváltásom örömteli álma, napfényes hitem, szelíd reményem, rózsaszín felhőcske, pacsirta éneke.

Adj neki boldogságot, Istenem, hogy ne panaszkodjon, hogy életet adtunk neki, nem tudom, mi a boldogság, de Te tudod, kötelességed tudni. Add meg hát!

Föléd hajolva, kicsiny gyermek – nézd, oly keservesen keresem, oly forrón kérem – érted – érted-e? Mondd. – Mondd szemed rebbenésével, kis kezéd mozdulatával – mondd a jellel, amelyet kettőnkön kívül senki nem ért: csak az Isten és én, az édesanyád. Mondd, hogy nem bánod az életed és engem; mondd, kicsiny gyermek, mondd, te, szívemből jövő imádságom.



Egy fiú imája

Tudom, hogy kérni nem szép dolog. De nem is Tőled kérek, jó Istenem. Te ne adj nekem semmit, de a bácsikám ígért nekem egy órát, ha jól tanulok. Csak abban segíts, hogy emlékeztess a bácsikámat az ígéretére. – Én szorgalmas leszek, az pedig nem számít, hogy most adja-e oda vagy később. Mondtam a társaimnak, hogy kapok egy órát, de nem hisznek nekem, ki fognak gúnyolni, azt fogják gondolni, hogy hazudtam, hogy csak nagyzolok. Segíts meg, Istenem, hisz ez olyan könnyű, hisz Te bármit megtehetsz, amit akarsz. Segíts nekem, Aranyos, Jó Istenem.

Bocsásd meg a bűneimet. Sokat vétkeztem. Az üvegből felfaltam a befőttet, kigúnyoltam egy púpos embert, azt hazudtam, hogy anya megengedi, hogy akkor menjek aludni, amikor akarok; már kétszer elszívtam egy cigit, csúnya szavakat mondtam.

De Te Jó vagy. Megbocsátasz nekem, mert sajnálom mindezt, és szeretnék megjavulni.

Jó akarok lenni, de nem sikerül.

Ha valaki feldühít vagy rávesz valamire, én pedig nem akarom, hogy azt gondolja: félek; vagy ha unatkozom, vagy ha nagyon vágyom valami tiltott dologra, nem tudom visszafogni magam – pedig később megbánom.

Hiszen nem vagyok rossz.

Nem mintha kérkednék, de hisz Te magad tudod, mert Te mindent tudsz, Jóisten, azt is, hogy vannak nálam rosszabbak is.

Én csak néha hazudok, de ők minden szavukban hazudnak.

És lopnak. Kétszer is eltűnt a reggelim, ellopták a füzetemet, kivettek egy ceruzát a tolltartómból.

Ők tanítottak a csúnya szavakra.

Hiszen Te tudod, ó, Istenem!

Nem szeretek panaszkodni, de Te magad tudod, hogy nem vagyok rossz, habár sok rossz dolgot művelek.

Segíts nekem Jóisten, hogy ne vétkezzek, adj hosszú életet és egészséget a Mamának és Papának, és emlékeztess a bácsikámat az órára.

Mert ha ígérek valamit, azt be is kell tartani!

Egy könnyűvérű nő imája

Édes Istenem, olyan régóta nem beszéltem Veled. Ritkán imádkozom, talán azért, mert nem szeretek térdelni. Igen, leteszem a cigarettát, de a kanapén fogok ülni, és a virágokat fogom nézni. Hiszen nem fogsz megsértődni, mert Te Jó, Szerető Isten vagy. Sosem bántottál engem. Pedig annyiszor voltam rossz, engedetlen. Annyi bűnöm van.

Nézd csak. Imádkozni akarok, és rögtön bűnös gondolat jut eszembe. Mert azt akartam mondani:

– Ül le, Kisöreg, mellém – közel – ne félj, nem csinállok Veled semmit – hacsak Te magad nem akarod. Micsoda bűn, micsoda tisztátalan gondolat.

Furcsa vagyok: sosem bántottam meg senkit szándékosan, legfeljebb akaratlanul. És azonnal bocsánatot kérek, ha pedig nem tudok bocsánatot kérni, sírok, habár tudom, hogy később vörösek lesznek a szemeim. Nos, jó, legyenek vörösek a szemeim, csúnya leszek, de annyira rossz vagyok... rossz... rossz...

Csinos vagyok – igaz? Ugye nincs abban semmi rossz, hogy ilyen őszintén beszélek? Te magad teremtettél engem, és a Te akaratod szent. Néha még sajnálom is egy kicsit, hogy nem vagyok csúnya; ha nem is egészen csúnya, de legalább kicsit. Akkor biztosan okosabb, engedelmebb és jobb lennék. Nos, jobb talán nem. Jó vagyok-e? – mondd. Kár, hogy nem láthatlak Téged: a karjaidba bújnék, bájosan a szemedbe néznék, Te pedig mosolyognál s azt mondanád: „kis bolond”. Ezt mondanád, igaz?

Nem válaszolsz semmit, pedig én annyira szeretném tudni, hogy miért teremtess csúnya embereket. Én mindenkit szépnek teremtenék: nőket és férfiakat egyaránt – igen még őket is. De a férfiakról nem fogok beszélni Veled – Te magad tudod: miért. – Nézd: én nem vagyok féltékeny. Ha minden nő szép lenne, akkor az emberek biztosan az okosabbakat szeretnék. Én pedig egyáltalán nem vagyok okos. Sajnálatos módon.

Csak regényeket olvasok, azokat sem túl figyelmesen. A verseket nem is szeretem. Bár nem hiszem, hogy a könyvekből bölcsességet lehet meríteni. Okosnak születni kell.

Édes, Jó Istenem, annyira szeretlek Téged. Néha szeretnék valamilyen áldozatot bemutatni Neked. Alamizsnát szoktam adni, de az nem ugyanaz. Emlékszel, amikor a tífuszos lánynál voltam, hogy bebizonyítsam, hogy bízom Benned; annyira féltem. Nem a haláltól, nem – de a tífusz után kihullik az ember haja, és a tífusztól oly sok szükségtelen dolgot beszél össze az ember.

Szörnyen fárasztanak Téged az emberek; mindenki kér valamit, mindenkinek jár valami Tőled. Hogy győződ mindezt? Néha arra gondolok, hogy talán nem is figyelsz, de hogy lenne ez lehetséges? Nem csoda, hogy nem tudom: honnan is tudhatnám? Azt gondolom, hogy még a papok sem tudják. elhatároztam, hogy soha nem kérek semmit. Nem szép dolog: látszólag szeretünk, aztán hirtelen megjelenik egy kérés, egy érdek. Szóval egyáltalán nem kérek, mégis valahogy úgy gondolom, hogy éppen ezért teljesíteni fogod a kívánságomat.

Ugye neked is kellemetlen lenne, ha nem lennék szép, igaz? Ugye, hogy tetszem Neked? Persze másképp, mint az embereknek; de elégedett vagy, amikor sikerül

valami szépet alkotnod? Milyen ostoba vagyok, lehetséges az, hogy Isten „félrealkot” valamit? Minden azért olyan, amilyen, mert Te így akarod.

Olyan sokféle virágot találtál ki. Pedig vannak bűnös virágok. A vörös, a nagyon erős illatú vörös rózsza – bűnös virág.

Talán nem is Te teremtetted a rózsát, hanem a sátán? Nem, ez nem lehet: de nem lenne hatalmad elhervasztani a bűnös virágokat?

Te, szegény, kis Öregatyám.

Igen, néha szeretnék segíteni, könnyíteni Rajtad, kicsit felvidítani Téged. Mert igazán fárasztó lehet csak a szegénységre, az erényre és az árvákra gondolni. Gyűlölöm a fogászati kezeléseket, mégis elmentem a fogászhoz, hogy betömje az egyik egészséges fogam: gyötrődni akartam; az a számár pedig kikacagott. Őszintén szólva én is elnevettem magam; de először szörnyen dühös voltam. Bizonyára minden ismerősének elbeszélte.

Ó, azok a pletykás férfiak.

Gyűlölöm őket.

Tudom: megparancsolod a megbocsátást.

Megbocsátok nekik, de az még rosszabb. Hazugok, hálátlanok – százszor, ezerszer rosszabbak minálunk.

Óóó, megszólalt a csengő...

Ez ő...

Bocsánatodat kérem...

Ne haragudj, Istenem...

Hisz Te irányítasz mindent...

Csók, Istenkém, köszönöm; olyan jó volt nekünk kettesben



A szomorúság imája

Micsoda szomorúság, Istenem, Istenem, micsoda szomorúság.

Szürke szomorúság, Istenem, Istenem, szürke szomorúság.

Se hangok, se színek, Istenem, se színek, se hangok.

Szomorúság, Istenem, szomorúság.

Kitéptem a mellkasomból a szívem, Istenem, Istenem, dobog a szívem halkán, halkán, Istenem, halkán, halkán dobog a szívem, Istenem, Istenem, kitéptem a mellkasomból a szívem.

Könnyező, szomorú szív, szomorú szív, könnyező.

A fekete madárnak fehér a szárnya, Istenem, fehér a szárnya a fekete madárnak.

Sűrű köd, fekete madár, fehér szárnyak, Istenem, fehér szárnyak, fekete madár, sűrű köd, Istenem.

Szomorúság, Istenem, szomorúság.

Volt Nap, volt, nincs, Istenem, nincs, nincs, volt Nap, volt Nap, Istenem.

Csend, szomorúság, szomorúság, csend.

Csend, szomorúság, fekete hullámon koporsó ring.

Fekete virágok fekete harmatát fekete pillangók isszák.

Ember többé nem énekel, gyermek többé nem mosolyog, az utolsó csengő is széttört, a világ összes órája megállt, leomlott az utolsó torony, tegnap kihunyt az utolsó csillag – kinek világítson?

Nincs, nincs, Istenem, nincs semmi.

Tágra nyitottam a szemem – nézek, nézek, nézek, Istenem, nincs semmi, nem látok semmit, hallgatok, nem hallok semmit, egy suttogást, egy sóhajt sem.

Csendes világ Szürke Uralkodója, Istenem, fehér szárnyú fekete madarakat érzek magam körül, fekete pillangók fekete harmatot isznak fekete virágcsészékből.

Micsoda szomorúság, Istenem, micsoda szomorúság.

Se színek, se hangok, Istenem, Istenem, se hangok, se színek, se könnyek.

A tehetetlenség imája

Fenséges Mélyen Tisztelt Isten Úr.

Nevetséges.

Naiv, nevetséges, naiv, kezelhetetlen, nevetséges, nevetséges.

Fenséges Mélyen Tisztelt Isten Úr.

Nevetséges.

Ebben tudatlanság rejlik, buta vulgaritás, nem tehetetlenség, nem.

Nem, nem tehetetlenség, nem.

Hogyan nevezzelek Téged, Fenséges Mélyen Tisztelt, hogyan?

Hogyan nevezzelek Téged, hogyan?

Naivan, féktelenül, gyerekesen beszélek.

Én és egy gyerek, én és Te. Egy gyerek, aki leszek, aki még csak nem is jár, aki még csak nem is beszél.

Azt mondom: Te. Minek nevezzelek, Uram?

Az Istent Úrnak neveztem, nagybetűvel fogom írni, vagy kitalálok egy másik nagy I-t, csak az Isten, az Isten számára.

Azt mondom Neked: Te, Istenem.

Az éretlen ember viszont nem imádkozott, mert az ember a majomtól származik. Nem imádkozik, mert már cigarettát szív, és az ember a majomtól származik. Ilyen egyszerű ez, ilyen gyerekes.

Istenem, még szavam sincs rá, hogy megnevezem a tehetetlenségemet, nincs szavam, hogy a tehetetlenségem megnevezem. Mert csak a tehetetlenségem nagy, Nagyságodhoz mérhető, Fenséges Mélyen Tisztelt... Tehetelen erőtlenség, gyengeség, semmiség. Egy rovar sem, egy hangya sem. Még csak nem is semmi, nem is semmi. Mert a semmi hatalmas, én pedig végtelenül kicsi valami sem vagyok, mert a végtelen hatalmas. Én egy egyszerű valami vagyok.

Isten, Isten, Isten – és semmi több. Se lelkifurdalás, se alázat, csak Te, Fenséges Mélyen Tisztelt Isten Úr.

Egy összegörnyedt valami, egy alázatos valami, egy megtört valami, ami meghajol Felséged előtt.

Nevetséges, nevetséges.

Nem foglak Hatalmasnak, Nagynak, Halhatatlannak nevezni, mert a hatalmas, nagy, halhatatlan emberek talán megsértődnének.

Ne felejtse el, Istenem, hogy az emberek nagyok és halhatatlanok. Tekints körbe alaposan a Földön, ismerned kell, hogy is ne ismernéd a Földünket? A Nap körül forog.

Bölcs az érthetetlen beszédben megfogalmazott ima.

Ole tel solt min kajuso wit dartu, wak rubo, wak riste. Kin bra – ole:

Ole tel solt, ole dartu min wak. Al wit dartu, al ma waste, ole wit kin.

Az összes idióma közül kiválasztanám a legfurcsább szavakat, szétszórnam, feldarabolnam, összekeverném és érthetetlen imát állítanék össze belőlük az embereknek, maguknak.

Ole tel solt, ole vit, e dartu min wak.

Ez nem jelent semmit, de nem tehetem másképp, nem tehetem, Fenséges Mélyen Tisztelt Isten Úr.

Nem tehetek másként, nem kérek bocsánatot.

Nem tehetem, nem kérek bocsánatot.

Nem tehetem, nem bánom. Nem tehetem, s Te sem fogsz megharagudni.

Nem tehetem, s Te nem fogsz megsértődni.

Nem tehetem, s Te sem fogsz megbüntetni.

Az emberek azok, akik megbocsátanak, haragszanak és büntetnek. De Te nem vagy ember, Fenséges Mélyen Tisztelt Isten Úr, habár (az emberek) Istennek neveznek, és különböző ünnepekkel és illatokkal ruháztak fel Téged.

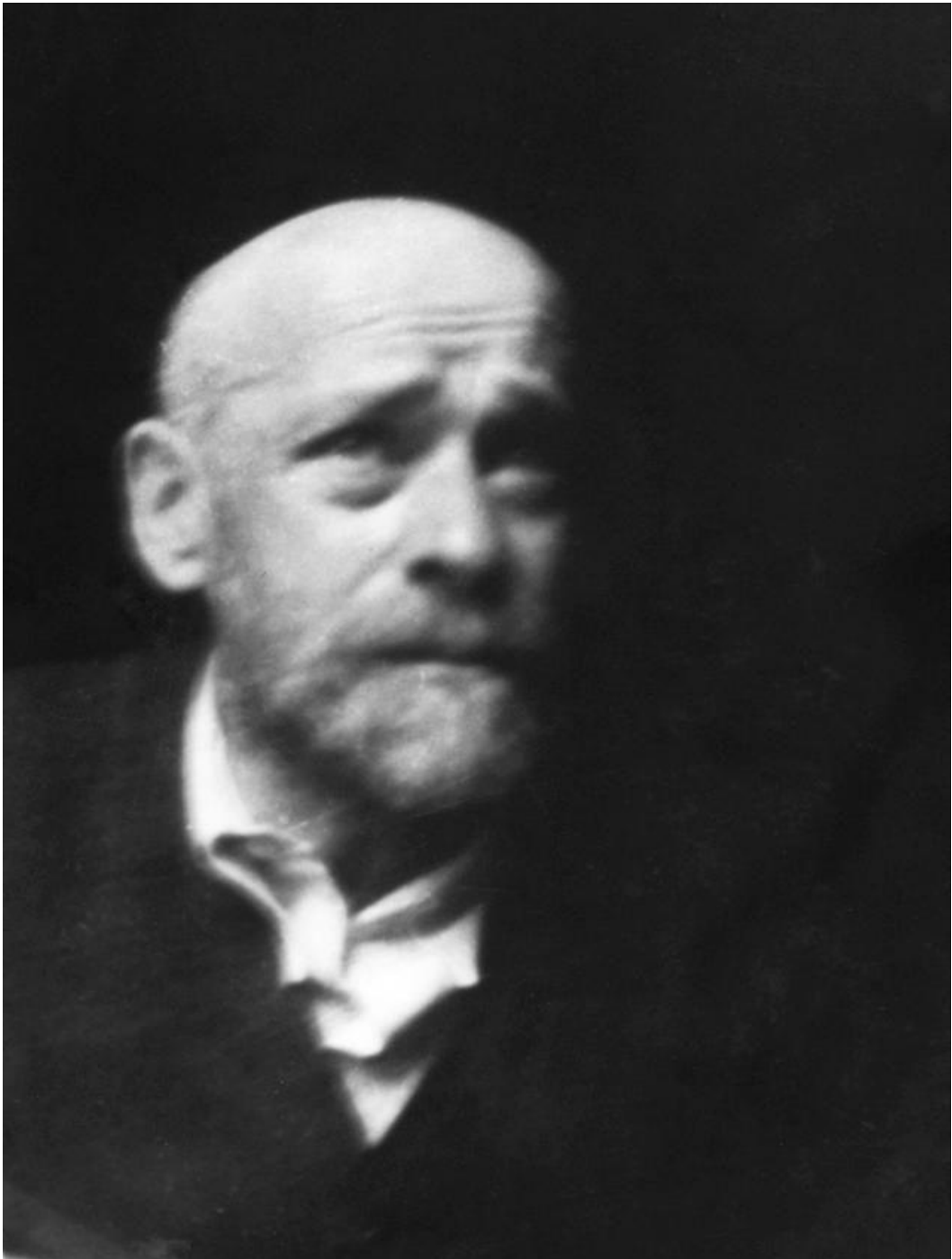
Ole dartu, wit tel dartu, ole solt wak sirte bra ol.

Miért nem vagyok már gyerek sem?

Már, az sem.

Nem tehetem másképp, Fenséges Mélyen Tisztelt, nem tehetem.

Aba, adda, abbb...



Egy kisgyermek imája

Istenkém, Szofika bepisilt.

– Szofika csúnya.

– Szofika pisis.

– Anyuci haragszik Szofikára.

– Csúnya, csúnya kislány.

– Anyuci megveri.

– Csúnya anyuci. Ne bánts! Ne bánts, anyuci! Ne bánts Szofikát!

– A kiskeze fáj. Fél – fél.

– A kiskeze fáj.

– Istenkém, a kiskeze fáj.

Szofika fél.

– Csúnya anyuci, olyan csúnya kislány.

Szofika szereti anyucit és apucit.

Hol a pisi?

– A hasikában.

– Nem teszem többet, anyuci!

Miért tetted? Miért tetted?

A kicsi lábak melegek – nézd, nézd, mi ez? Pfuj! Bugyicska, pfuj! Harisnyácska pfuj!

Cipőcske, pfuj! – Anyuci haragszik Szofikára.

Csúnya anyuci, csúnya kisbaba, csúnya kiskutya, olyan csúnya kiskutya.

Ó te kiskutya, figyelj ide, itt van a bili, itt van a bili, azonnal pisilj bele.

Szofika jó kislány.

Ne bánts, anyuci!

Istenkém, hol a hasi? Szofika fél a hasi, Szofika fél a doktortól.

Ne félj, Szofika, anyuci – nem haragszik, Anyuci nem ver meg, Anyuci megveszi, mert Szofika jó kislány, jó kislány, jó kislányokos, okos, okos.

Szofika szereti Istenkét.

ÁLLAMPOLGÁRI TECHNIKÁK AZ ISKOLÁBAN



Janusz Korczak
A GYERMEK JOGA
A TISZTELETRE

Iskolapolgár Alapítvány • Állampolgári Tanulmányok Központja

A panasz imája

Elhagytál engem, Istenem, miben vétkeztem?

Magányos vagyok most, és nem tudom az utat.

Elveszttem a borongós szürkületben, elveszttem az élet szürke kuszaságában.

Elhagytál engem, Istenem; mivel váltam terhedre?

Magányosan bolyongok, s gondterhelten.

Fény villan; tudom én, hogy kunyhó-e, vagy megtévesztő lidércfény ring az ingoványban?

Forrást látok; tudom én, hogy nem érzékek káprázata-e?

Ajkam kiszáradt, s bár sötét van, éget, mint a nap, vagy megfagyaszt, vagy tán a belső tűz lázad fel bennem. Nem tudom.

Mit vétkeztem, Istenem, hogy éppen most nem vagy itt, mikor lábam tövisek közé gabalyodott, s kezem, szívem vérzik?

„Emberek!” – kiáltom. – Semmi válasz. „Mama” – kiáltom. – Semmi. „Istenem” – kiáltom végső erőmmel. – És? Semmi. – magam vagyok.

Add nekem a Szomorúság angyalát. Nem kérek örömet, sem zöld ormokat, sem kék álmokat, sem szárnyas fénysugarakat. Csak szomorúságot, mert megint magam vagyok, s egyedül bolyogjak tovább, vergődjek s vérezzek a sötétben?

Magamban panaszodom, saját lelkemnek vallom meg irántad érzett neheztelésem, a neheztelésem irántad, Istenem. Nem kérek – számon kérek, Istenem.

Veled léptem az útra, és most elhagyatva folytassam magányosan, midőn tikkadt vagyok, fáradt, s nem ismerem az utat a sűrűben?

Emlékszel, Istenem, bíztam Benned, elfelejtetted, Istenem, a Hozzád szálló naiv suttogást, titkok csendes megvallását, a bőséges könnyeket?

Nem panasz, csak döbbenet, nem kétség, csak szorongás, nem harag, csak kérés, midőn láttam, hogy elhagysz, hogy távolodsz, hogy eltűnsz.

Szótlantul.

Keresem a vétket magamban, de egy sem oly nagy, hogy feddés, fenyegetés helyett rögvést végképp el kellett volna hagyj érte.

Hogy fogsz most visszatérni, hogy szólítsalak meg, mit fogsz mondani?

Elveszttem a borongós szürkületben, Isten pedig messzire távozott, s magamra hagyott engem.

Panaszom könnyfüzérét mellemre akasztottam. Te vétkeid, Istenem.

A lázadás imája

Nem fogsz kigúnyolni, Mindenható Isten, mert magam is kigúnyolom gúnyos életemet, mert páncélomban csak a halál tud megsebesíteni, a halált pedig kigúnyolom.

Én – e néhány vödörnyi piszkos víz, bőrbe bújtatott moslék. Ilyennek teremtettél engem, Mindenható, jókedvedben.

Szárnyakat adtál a gondolatoknak; de az élet pofája felzabálta a szárnyakat, a vérrögöket trágyával szennyezte be. Hej, szárnyakkal elérném a mennyországot, de azok csak a Téged imádó, hajbókoló szolgálóknak járnak.

Bennem pedig semmi alázat, semmi imádat, csupán lázadás. Semmi kihívó ambíció, csupán tiltakozó büszkeség.

Büszkén-egyenesen, sem kegyre nem vágyom, sem büntetéstől nem félek.

Én magamnak vagyok a világ, én vagyok saját világom Ura és Istene. Én magamnak vagyok az egyetlen parancs, az egyetlen jelszó, az egyetlen vágy az önmagamból való teremtésre s pusztításra. Saját Napjaim és saját mennyköveim vannak.

Amit akarok, azt teszek.

Fehérré akarom hevíteni a vért, megrázni minden vágy harangját, egyetlen mennyköbe sűríték minden bűnös vágyat, sőt az apróbb vágyacskákat is, méreggel itatom át a gondolatokat – nagy tüzet gyújtok az Ellened-lázadásom oltárán, s én magam is elhamvadok a tűzben. Azért mert épp így akarom.

Nem kívánom az öregkort, a kegyesen odavetett alamizsnát, a koporsóba aszás, a lassú halál alamizsnáját.

Lázadó rabszolga vagyok, akinek utolsó és egyetlen szabadsága, az ellenállás egyetlen szava: nem!

Nem akarok, nem fogok – nem engedelmeskedek – nem hódolok be.

Lelkem a Te részed; így Te magad lázadsz Tenmagad ellen. Isten, én kihívlak Téged, Isten, méltó ellenfélként. A hatalmas Istennel, aki gúnyolódik, szembeállítom azt az Istent, aki bosszút áll: eltékozollak, megszagatlak, összetörlek Téged magamban.

Hogy elfordulj és megbüntesd – és – hogy emlékeztesselek: pokoli szakadékok mélyére taszítsd magad.

Mindenható vagy, ám a diadalmas aljasság csúfolkodva uszít a hajléktalan „Jó” ellen.

Mindenható vagy, ám a tehetetlen igazság küzd a hazugság mohó óceánja ellen.

Az igazság behunyta a szemét.

Minden aljas és hazug a meghasadt emberben, minden, kivéve karmokat és agyarakat.

Úgyhogy rád morgok, mint egy kutya, úgyhogy vérszomjasan, ugrásra készen, beléd akarok marni – vérengző tekintettel mérem fel a távolságot és – a semmire támadok.

Azért hiszem, hogy Te teremtettél és te irányítasz, hogy káromolhassalak Téged.



Az elmélkedés imája

Mi Atyánk, mily furcsa a Te világod, mily furcsa balladát játszik lelkem hárfáján. Mily furcsa minden a földön, a mélyében és körülötte. Megannyi furcsaság, ha kevesebb lenne, könnyebb lenne, ám szegényebb is a világ. – Legyen az víz – és tűz – és kő – madár és virág, és csúszómászó – vagy egy csillag. Megannyi kicsiny és nagy alkotás. S az ember annyira hasonlít mindenhez, mit teremtettél.

Furcsa, hogy oly sokáig lehet nézni az erdőt, egyetlen erdei fát, egy faágat, egy faág levelét, egy levél erezetét – s oly furcsán telnek a lélekben az órák.

Olyan hosszan-hosszan lehet nézni a tengert vagy egy harmatcseppet, és annyi furcsa évszázad telik el egy lélekben.

Állítólag a tudomány tudja, kutatja, figyel, találgatja, ismeri Titkaidnak néhány titkát.

Ám legyen!

Én tudom, hogy a színekben, mozgásban, illatban, madárfióka-csicsergésben, s a csillagok imájában Te magad meséled el a szívből jövő, mindenki számára érthető mesét, amit mindenki másképp érez át – nem titkolod, nem rejtet el.

Nézem a kis csalánt. – Furcsa növény – miért fegyverezte fel zöldjét mérgező törökkel – mit remél, milyen igazságosságot, milyen önigazolást velem, a Földdel és Nappal szemben?

Miért a csalán, a gyöngyvirág, a szeder, a körtefa és a tölgy? Mindegy, hogy csíp, hogy hálás, hogy édes, hogy tartós – káros-e vagy hasznos. Mindegy, hogy mi – testvérek az életben – miért nem értjük meg egymást?

Megszületünk: én, a gyöngyvirág és a tölgy, lélegzünk, táplálkozunk, felnövünk, szeretünk, mi: én, a gyöngyvirág és a tölgy. – És meghalunk.

Miért terem ugyanabból a földből a csalán, a jázmin, a szeder, a tölgy és a madár, a csúszómászó – és én?

Miért a hattyú s hófehér tollazata?

Miért a gőz, a víz, a jég, a hó- és sókristály?

Éjjel a fülemüle s a röptében napfénycseppként lebegő pacsirta?

Az a furcsa valami, amely hosszú lábán nehéz, páncélos testet hordoz s bajsztát mozgatja – miért kellene tudnom e nevetséges, apró teremtmény nevét? Él – és én is élek.

Mi, testvérek.

Most él és én is most élek.

Mi, kortársak.

S ha elveszíti egyik lábát a hatból – akkor a maga módján felsír.

Mi, testvérek a fájdalomban.

Aztán meghal.

Mi, testvérek a halálban.

És egy hím nőtényt keres.

Mi, testvérek az ösztönök lángjában, a viharban, a szenvedély gőzében.

És íme, itt mászik egy aprócska, zöld valami – a hangya hozzá képest óriás, sietve mászik, gyorsan menekül a veszély elől.

Mi, testvérek az ismeretlen veszélytől való félelemben.

S talán az az öreg diófa beleszeretett a nyírfába, és ott, a föld alatt keresi annak szűzi érintését; s kibontott ág-hajával kísérti, csábítja őt a nyír – ám a föld mélyén gyökerével elkerüli s megcsalja őt, egy másik fával összefonódva.

Sokat tud a tudomány.

Ám legyen.

Az én igazságom az, hogy Te tündérmesédben e csodák, Atyám, nemcsak körülöttem, de bennem is léteznek. Én magamban saját mesémet mesélem, amely oly más, mint a Tiéd.

Én szembeszállok mindennel. Semmi sincs nélkülem.

Szabad akaratom van, hogy egyáltalán ne nézzek, nézve ne lássak, látva ne észleljek, lássak úgy, ahogy nekem tetszik.

A vízcseppedből óceánt teremtek. Felhő mögé rejtetted a Napot, de nekem épp így a legfényesebb. Szárnyakat adtam az embernek.

Kiittam az örökkévalóságot – nincs többé.

Sátrat vertem egy parányi fűszál alá, s árnyékában pihenek.

Homokszemből egy serlegre való százéves bort facsartam.

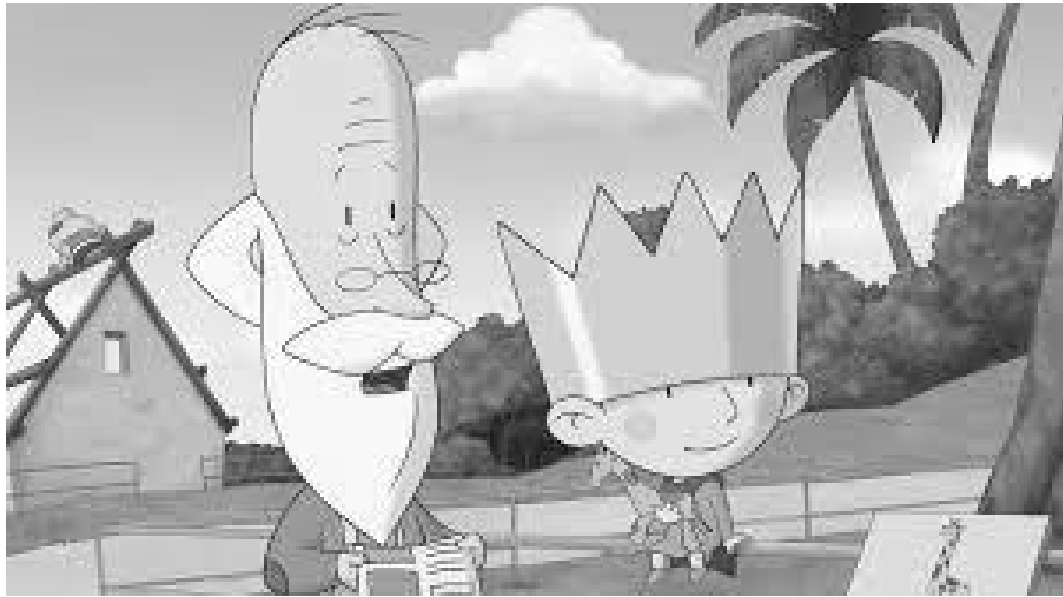
A gleccsereiden melegszen föl.

Te, magadnak Atyám, s én a Te mesédből magamnak szövöm saját mesémet.

Furcsa, hogy e furcsaságok körülöttünk oly különösek. És hogy egy perc alatt korszakokat él át az ember.

Köszönöm, mi Atyánk, hogy örökké élek, hogy mindenütt ott vagyok, s hogy mindent betöltök saját lehetettemmel.

Köszönöm Neked, mi Atyánk, Meséd elbűvölő titokzatosságát.



A megbékélés imája

Rád leltem, Istenem, s úgy örülök, mint a tévelygő gyermek, ki ismerős alakot pillantott meg a távolban. Rád leltem, Istenem, s úgy örülök, mint a gyermek, ki szörnyű álmából felébredve szelíden, vidám mosollyal köszönti arcodat. – Rád leltem, Istenem, s úgy örülök, mint a gyermek, ki gonosz, idegen gondviselés elől menekül, s aki annyi nehézség, kaland után, végre a drága kebelhez bújik és hallgatja a benn dobogó szív dalát.

Ki a vétkes, hogy az örömteli játékban önfeledten eltávolodtam Tőled, Istenem? – hogy a fénylő csecsebecsék, a hangos zene, a láncra fűzött majmocska, a zsbivásár színes forgataga elcsábított engem, a gyarlót?

Ki a vétkes, hogy erdei áfonya után kutatva, remélvén, hogy épp e fák mögött, annyit – de annyit fogok találni; édeset, mert a meglepetés erejével hatott, édeset, mert saját kézzel és erőből szedtem, – túl messzire merészkedem a csalóka erdő rengetegében.

Ki a hibás, hogy naiv tekintettel nem unalmas villámlást, hanem inkább mozgóképet bámultam, hogy távoli suttogó titkok helyett, inkább tánc zsbáját hallgattam, s a csalfa öröm felé hajolt ajkam és szívem?

Egy könnycseppnyi aggodalom, hogy magam vagyok a tömegben – de immár együtt – Te, velem vagy, Istenem.

Az éjszaka sötét. S az álmodó szemhéja mögött megannyi minden történik. – Szörnyű üstökösök tömege, fintorgó arcok, vér, vihar, vízi hullák – hol egy zavaros hullámon úszom, hol furcsán nehéz szárnyakon felhőn túli villámot kergetek, hol egy vörös lány harap belém, hol egy barátom arcát viselő lángcsóva húz le az ingoványba; sikítani akarok – de egy hideg kéz ragadja meg a torkom – és időről-időre felhangzik egy vekkeróra, vagy egy csengő.

Csak egy jajszó, hogy tehetetlen vagyok – immár együtt vagyunk – Te, mellettem vagy.

Ki a vétkes, hogy egy örült pillanat lidércek démonjaival lepte el az agyat...?

S ami a legrosszabb:

Hogy fényes Alakodat elrejtették előlem, Istenem, hazug tolmácsaidnak árnyai.

Sötét csürhén kellett áthatolnom. Félrevezető szavaik: „*egyenesen – földre – reszkess – felállni – jobbra*”. Bódító tömjénjük – poraik – füstjeik és szentelt gyertyáik – csodáik – fenyegetéseik s bűneik – falaik – hamvaik – biztatásaik s ígéreteik – kőtábláik – tanításaik és mérgező gázaik – áradatán. A „Jöjj hozzám, mert az én Istenem nem silány” örvényén – segítőid, közvetítőid, helyetteseid és végrehajtóid sokaságán keresztül, kik ellöktek, dermesztettek, akadályoztak, nem engedtek – Hozzád igyekeztem, Istenem.

Miért ilyen későn – miért csak most.

Az élet kísértésein, ösztönök őrjítő forgószelein és viharain át, hamis prófétákon keresztül – Hozzád.

És örülök, mint a gyermek, – és nem nevezem sem Hatalmasnak, sem Igazságosnak, sem Jónak – csupán azt mondom:

– Én Istenem.

Azt mondom: az „enyém” és bízom.

Janusz Korczak

GETTÓNAPLÓ

Pomara...
Polityk czy wędz-włodza w tydzień niosąc p...
osagaych i gładkich poruszeń, tyły mobilizm dźwięcznia. Uspidają się w górę, zwal-
osaja przeszkody, wiskazaja, zasług, wplywów, sbrójni w doświadczenie i liczbę
przejść, coraz owocniej i łatwiej, etap po etapie zmiernają do swych celów.
Izrael to lat dziesięć, osiem, dwa, trzy, dwa, siatki, a potem...

Potem już zmęczenie, potem już tylko krok za krokiem oparcie w rui-
obranym kierunku, już wygodniejszym, gładkim, z moją, z najczystszy, z przedwid-
oznieniem boleśnym, że nie tak, że zbyt mało, że daleko trudniej samotnie, że przyby-
wa już tylko bież wędzów, wicoj, smarozetek na gładkim dźwięku i zachwycem
osole, że oto szacie; już widzi, krew wolniej, krąży, a nogi niosą w wysiłkiem.

0647-Starość.
Jeden opiera się i dopuszcza, pragnie po dawnemu, nawet najbardziej i
alutaj, by zdążyć. Ludzi się, broni się, buntuje się i miota, drugi w smutnej rezy-
gnacji zaczyna nietyko wrzekać się, ale nawet cofać;

-Już nie mogę.
-Już nawet nie chcę próbować.

72

Przedem to co przeszywam, syżo. - Syżo.

Przedem to sprząty odzież, na liter safty, tulo kazuzy, -na kie-
wodzi.

Kiedy junak rojak żyonliwej pytał się, jak wydołałem się, w komendzie polioji, sznia i on
zapytałem czy mógłby "ood" w sprawie Zeterki. wsty, ich art-

Rozumie się, że nie.

Powiedziałem śpieszenie.

-Dziękuję za dobre słowo.

To podziękowanie jest bezkwestem dziesięciu lat opazy i ponizania.

10.

Podlewam kwiaty. Moja Zyciay w oknie - taki dobry, cel ?

Ma tarabia. -Dlaczego stoi i patrzy spokojnie?

Nie ma rozkazu.

конууСкАвЕ

Az öregember imája

Úristen, Igaz Bíró! – sajnálom az életet, de eljött a meghalás ideje. – Kevés kortársam maradt a földön – megteltek velük a temetők. – Először a mesterek és a tiszteletreméltók mentek el, aztán az éltükben idősebb testvérek, majd a barátok. Volt, akit villám csapott agyon, mások szemét az álom zárta le örökre. Egyesekről azt mondják: „Isten akarata”, másokról: „Nos, itt van már az ideeje – öreeg”. – Tudom: helyet kell hagyni azoknak, akik születnek, növekednek – érettek és cselekvésre éhesek. Nekünk, öregeknek, csönd.

És hol csöndesebb a csönd, ha nem a sírban? – Gyakran hosszú ideig társalgok velük – élőként a régi időkről mesélek a halottaknak. Hogy ezek jók-e? Hogy szeretném-e újramezdeni az életem? Hacsak nem férfiatlan félelem miatt?

Úristen, Igaz Bíró – sajnálom az életet, és elhamvadó végét: a melegséget és örömet. Apró lépésekkel haladok, sokáig rágom az ételt, halkán beszélek, lassan kering a vér az ereimben – talán hosszabb ideig kitart?

Oly kellemes nézni a zöldet és a Napot; körös-körül minden olyan mély és teljes, fontos és bölcs.

A Nap és a zöld – megértik-e ezt a fiatalok?

Úgy tűnik nekik, hogy így kell lennie, hogy más módon nem is lehet. Nem értik, hogy mit jelent az, hogy: *elkaszál* a halál, nem ismerik az alázatot, nem tudják mit jelent az, hogy – *vég*.

Nem fontosak az ambíciók, sértődések, törekvések, és leszámolások –nem tudják mit jelent az, hogy: *elkaszál* a halál, mit jelent az, hogy – *vég*.

Mi közelebb vagyunk Hozzád, igazságos Isten – ők sietnek, nincs idejük. De mi sem tudjuk, amíg fel nem feded az élet utolsó titkát a halál első pillanatában; nekünk – kik a legkisebb babakoporsóhoz képest is gyerekek vagyunk.

Nem sietek megtudni – eljön magától is – hamarosan.

Nem félek, csak sajnálom: szeretnék még nézelődni, olvasni, látni, kívánni, olyan érdekes és új minden, mert talán az utolsó.

Köszönet Neked, Igazságos Bíró, éltes koroméért.

Megismertem a búcsúzó Nap sugarait, a madarak csicsergését, megismertem az öregember szerelmét és reményét.

Megint más minden ami régi, mert másképpen új. És Te, Istenem – más vagy, s másféle örömhíreket hozol.

Istenem – Igazságos Bíró, eljött az ideje – tudom – csak az ember szeretné elhúzni a szeretetteljes búcsúölelést – az új, ismeretlen zarándoklat előtt.



A kislány imája

Mindenható Isten, megígértem a mamának, hogy nem fogok többé grimaszolni, megígértem a mamának, hogy engedelmes leszek. – Ígéretet könnyű, de hogy lehet megtartani? Félek. Igyekezni fogok – nagyon szeretném. De vajon mindig az történik, amit szeretne az ember? Már annyiszor mondtam: „Holnaptól megváltozom”. Talán most tényleg ez lesz az utolsó alkalom! Teljesíteni fogom – szeretném. De segíts nekem, Mindenható Istenem.

Te teremtetted a világot, amely a saját tengelye és a Nap körül forog. Egyenlítőket, délköröket, pólusokat hoztál létre. Félszigeteket, fokokat, öblöket, földszorosokat teremtettél. – Hegyeket, fennsíkokat és síkságokat. Megannyi emlőst, növényt, gránitot és kvarcot alkottál. Parancsodra tele vannak az erdőségek állatokkal, egyetlen jeledre megáradnak a folyók, s gazdag hadizsákmányra tesznek szert vagy kapitulálnak a királyok. Semmi sem történik a tudásod és engedélyed nélkül.

Tudom, hogy az emberi elme túl kicsi ahhoz, hogy felfogja Istent, csupán egy cseppnyi a tengerben. Te, Mindenható, egyetlen vagy, s nincs olyan dolog, amit ne tudnál vagy ne lennél rá képes. Mindenki Hozzád fordul, s Te vagy teljesíted, vagy megtagadod a kérést.

Teljes szívemből hiszek a Te értelmében és Jóságodban, s ha én nem is értek mindent, az azért van, mert túl kicsi vagyok és túl buta. Bocsásd meg, Istenem, a káromlásom, de őszintének kell lennem, hisz Előtted úgyszincs titok, ismered a gondolataimat.

Tehát, Mindenható Isten, ha azt akarod, hogy az emberek jók és igazságosak legyenek, miért nem teremtess mindenkit jónak és igazságosnak?

Miért engeded meg, hogy vétkezzenek?

Ha esetleg nagyobb akaraterőt adnál az embereknek, hogy úgy cselekedjenek, ahogy elhatározzák. Én igyekszem, nagyon igyekszem, de nem segít. A mama is szomorú miatta és én is.

Néha apró dologról van szó, de akkor sem tudok engedni. Talán azért, mert sem otthon, sem az iskolában nem minden jó és nem minden igazságos. Sok rosszat éltem át nem saját hibámból, hanem a hamisság és szenny miatt, amely betölti az egész világot. – Igaz, hogy csak magamért vagyok felelős, de mindezek a hazugságok, pletykák és becstelenségek megkeserítik az ember életét.

Mindenható Isten, nem akarok szeszélyes lenni, azt akarom csinálni, amit parancsolnak – de adj nekem akaraterőt – segíts nekem – ossz meg velem Mindenhatóságod parányi részét.

Egy nap alatt teremtetted a világot!

Hát most csak mondj annyit: „a gyerekek legyenek engedelmesek”.

Úgy legyen.

Vidám ima

Sugárzó Istenem. Felemeltem a vállam, tágra nyílt szemmel, kidüllesztett mellel, mosolyra húzott ajkakkal, ég felé fordított homlokkal. Nézek, várok, hallgatok. Ereimben nem vér zubog. Mi hát?

Öröm!

Mit kérsz, Sugárzó Istenem, bőkezűen osztott ajándékaidért?

Nem kellenek szárnyak: nem húz le a föld. Legyen: sok felhő fölöttem, sok ezer naiv, őszinte, büszke zöld növény köröttem. Egy csevegő patak.

Iszom a levegőt: „Egészségedre, Istenem!”.

Ünnepi köntösben állok előtted, napfonalak selymében, szivárvány övezi csípőmet, énekvágytól lélegzem.

Nem fogok énekelni, nem ismerek méltó dalt.

Örömteli a tudat, hogy tudom, méltóságteljes a nyugalom, hogy bírom, kellemes érzés, hogy érzem. Erős vagyok aggályok nélkül, és kétségkívül: jó. Ilyen maradok...

Még nem vagy boldog? Még nem tudod, ifjú bűvár, hogy kell a mélyből felhozni a Napodat, a sajátodat – Isten Napja ellenében?

Nem hallod, kislovag, Isten harcának kiáltásait és dübörgését magadban, érted?

Majd fogod!...

Testvérem vagy, Istenem, nem Atyám.

Nézem, hallgatom Életed örömteli meséjét.

Sokféle út van, s mindhez más és más vágy vezet.

Hiszek!

Annyi új igazság születik bennem.

Igazság az, hogy látok. Igazság, hogy van szívem. Igazság a gondolatom és a cseresznyevirág. Igazság az, hogy dúdlok, hogy – kiáltok.

Örömteli igazságok párás pupilláját csókolom szerelmes suttogással.

– Egészségedre, igazság!

Mit akarsz, mondd Isten, bőkezű ajándékaidért? A hókristályokért és szappanbuborékokért, az örökkévalóság és a mennyország mélységéért?

Igen, igen! – dobog a szív, és a gondolatoktól meg nem fertőzött lélek mélyén új érzés születik újra és újra.

A fogantatás és halál egyaránt örömöm.

Lépcsőről lépcsőre mászom Feléd buzgón, álom néma nővére, fehér halál, szűz-királynő.

– A Te kezébe.

A pajkosság imája

Hidd nekem el Istenem, hogy nagyon szeretnék komoly, megállapodott és koncentrált lenni. Talán idővel ez is eljön, de pillanatnyilag nem vagyok rá képes. Minden komoly dolog megnevettet, nem hiszek, nem bízom. Az ünnepélyes beszédek, esküvők, prédikációk, még a temetések is – az arckifejezések – Istenem, kérlek, vess pillantást az arckifejezésükre, felfuvalkodott, őszintétlen és ostoba képükre (Bocsásd meg, hogy így beszélek Hozzád).

Ha oly ritkán imádkozom, szavamra, az ő bűnük. Imájuk, esztelen rózsafüzérmormolásuk, ravasz szándékuk, hogy manipuláljanak, becsapjanak Téged, hogy kicsikarjanak valamit hamis sóhajaik és öröslő orruk árán.

Nem tudok őszintétlen lenni. Így hát bevallom: nem ismerlek Téged, Isten. Úgy tűnik számomra, hogy mielőtt az ember megismerhetne Téged, Istenem, először önmagát kell jól megismernie, önmagát kell megtalálnia. Én pedig bolyongok, nem értem, és próbálom megfejteni magam, mint egy szórejtvényt, mint egy nagyon nehéz algebrafeladatot. Az, hogy nem vagyok olyan, amilyenek a felnőttek és kortársaim tartanak, hülyeség; de hisz olyan sem vagyok, amilyenek magamat gondolom.

Vidám vagyok, s mégis... Szeszélyes vagyok, miközben... Tapasztalatlan vagyok, hmm, és naiv, valóban. Egy dologgal szemben, amit tudok, száz másikat találok ki. De milyen jól ismerem *őket!* Ha ők csak egyszázadnyira ismernének így bennünket, jobban járnánk, vagy tán rosszabbul?

Jó vagyok vagy rossz? Igen is, meg nem is. Bizonyára máshogy jó és máshogy rossz, másban jó és másban rossz, mint ahogyan ők vélik, és talán – ahogyan én magam gondolom.

Úgy tűnik számomra, hogy a szülők, a haza, a felebarátaink és az Irántad érzett szeretetet, az összes tiszteletet és megbecsülést a felnőttek saját maguknak találták ki, nekünk viszont megvan a jogunk a saját érzéseinkhez, a saját kedvteléseinkhez. A fiatalok imájában kell, hogy legyen nevetés, tánc, tréfa, szeszély, meglepetés, valami a pogány szertartásokból és vad kultuszokból. Elvégre Te nemcsak az ember könnyében, de az orgona illatában is, nemcsak a mennyben, de egy csókban is benne vagy. Minden üres bohóságot szomorúság és vágyakozás követ. És a vágyakozásban, mint a ködben, benne van az anya arca, a haza suttogása, a felebarát boldogtalansága, és Titkod Nagysága is.

Nos, nézd: őszinte szeretnék lenni Veled, de egyértelmű, hogy nem mondok el, nem tudok elmondani mindent.

Felnézek a csillagokra, és azt mondom magamban: csillagok milliárdjai, mérföldek milliárdjai. De mi van, ha nem érzem mindezt? Tudom, hogy Hatalmas vagy, Erős, Halhatatlan, és így tovább, de csak *tudom* és semmi több. Viszont annyira szeretem a csillagokat, ahogyan ők sosem képesek rá, bármennyire is fuvalkodnak,

dülleszkednek, pöffeszkednek orrukat fennhordva.. S hogy miért szeretem őket, nem mondom meg; én magam sem tudom pontosan, hogy miért.

Nézd: az imádságom... Bölcs-e? Nem. De lehet-e bolondságnak nevezni? Zavaros, mert én is zavaros vagyok. Gondban vagy velem, Istenem; hát gondolj bele, nekem mennyire nehéz magammal.

Tudod-e, mit ajánlok Neked?

Hagyj meg olyannak, amilyen vagyok.

Várj.

Te is maradj meg Magadnak s én is megmaradok magamnak, mintha nem is ismernénk egymást. Igyekszem nem megbántani senkit, nem nevetni, nem viccelődni, még rózsafüzért is imádkozom majd, csak szemforgatás, főlehaltás, sóhajtozás és grimaszok nélkül. Nem tudom, meddig fog tartani: amíg meg nem jelenik bennem a „bölcesség”. Azt sem ígérhetem, hogy siettetni fogom e pillanatot. Mert minek? Eljön magától.

Egészen váratlanul, hirtelen találkozunk. Nem tudom, hol, hogyan, mikor hirtelen meglátlak, elpirulok, a szívem hevesebben ver majd, és hinni kezdek. Hinni kezdem, hogy más vagy, hogy nem komázol, nem barátkozol velük, hogy untatnak Téged, hogy fütyülsz rájuk, hogy megéritesz engem, hogy szeretnél velem komolyan és őszintén beszélgetni.

Azt mondd nekem: „Tudom, hogy bemocskoltak annyira, hogy nem akartál hinni abban, akiben ők hisznek”. Azt mondd: „Tudom, hogy becsapnak és hazudnak nekem”. Azt mondd: hogy magányos vagy, elhagyatott, sebzett, és hozzám hasonlóan vágyakozással teli, és szabad, szabad, mint a sólyom.

És szövetségre lépünk: Te és én, és a szemükbe nevetünk, kézen fogjuk egymást, és futni kezdünk. Kifulladásig.

Ők pedig utánunk kiáltanak felháborodva, hogy ez nem helyén való. Akkor megállunk egy pillanatra.

Még egyszer utoljára megfordulunk, és nyelvet öltünk rájuk: én és Te. Aztán hangosan kacagva eltűnünk a szemük elől.

És marokszámra falni kezdjük a havat.

Szeretett, legszeretettebb Istenem, hiszen egyszer, egyetlen egyszer Te is megengedheted ezt magadnak.

Húúú, milyen unalmasak és hamisak ezek: vétkeik miatt megérdemlik a büntetést.



Az egyszerű lélek imája

Ó, Urunk és Istenünk, megteszem, amire képes vagyok. Nem sokra vagyok képes, így nem is teszek sokat. De Te tudod, ó, Istenem, hogy azt viszont lelkiismeretesen. Nem lehet minden ember bölcs. Mindenki saját erejének megfelelően teszi a dolgát, így én is, ó, Urunk és Istenünk. Azt gondolom, hogy fő a pontosság, a tisztesség. Hasznosnak lenni és nem okozni kárt senkinek. Azt gondolom, hogy ha eleget teszünk a kötelességünknek, akkor elégedett vagy, ó Uram és Istenem. Tudom, hogy nem adok annyira sokat, ezért keveset is kérek. Néha kicsit féltékeny vagyok, de nem sokáig; rögtön arra gondolok: „Akarsz-e cserélni? Tudod-e, hogy kinek a lelkében mi lakozik?” És arra gondolok, valószínűleg nincs is olyan ember, aki cserélné bárki mással. Mindenki megszokta már saját magát. Néha megharagszom, ha valami nem sikerül. No és akkor? Te megbocsátasz, ó, Istenem, a nagy bűnösöknek, így valószínűleg nekem is megbocsátasz.

Nem nagyok a bűneim, nem nagyok az erényeim. Olykor nem úgy gondolkozik az ember, ahogyan illene. De a fő: nem ártani, nem okozni kárt senkinek. Ha az embernek több öröme, és kevesebb gondja lenne az életben, talán jobb volna. Bár ki tudja? Ha ez a Te szent akaratod, akkor valószínűleg így a jobb az embereknek.

Nem tudom, jól imádkozom-e, de valószínűleg mindegy, mit mond az ember, fő, hogy azt mondja, amit gondol, őszintén, igazán.

Az igazat szólva, nekem nincs is sok mondanivalóm. Mit mondhatnék? Nem illik az embernek a saját gondjaival házalni. Még azt hinnéd, hogy panaszkodom. Kérni meg olyan, mintha követelnék valamit.

Különben is, mint mondhatna az ember Neked, Urunk és Istenünk, amiről Te ne tudnál.

Így hát azért mesélek, hogy legyen kivel csevegni. Azt mondják, hogy hegy a hegygel nem fut össze, de az ember találkozik a másik emberrel.

De melyik emberrel? Mert nem mindenkivel érdemes beszélni, nem mindenkivel lehet beszélni. Annyira vigyázni kell, hogy az ember ne mondjon semmi feleslegeset, és még akkor is előfordulhat, hogy kiforgatják a szavait. Mert az emberek képesek erre.

De Veled, ó Uram és Istenem, lehet egyszerűen beszélni. Sőt, azt gondolom...

De talán már be kellene fejeznem? Mit fogok itt magyarázni Neked?

Valószínűleg már meguntad a beszédemet.

Ráadásul biztosan időd sincsen...

Mégis olyan kellemes, ó, Uram, mindent elmondani, megosztani Veled...

A tudós imája

A történelem útján haladunk – lángoló fáklyákat és törvényeink pergamentekercseit cipeljük. Az irány: előre; a jelszó: miért? – Akarat – megértés, gondolkodás – misztérium –, Isten, a Titkok Titka.

Mindannyian – önkéntesek!

Elöl vidám legénykék viszik a zászlót. A nevük – dalnokok – eleven papjaink. Féktelen, pajkos, mondhatni – fölösleges ballasztja a menetnek. – Odaadó kémeink – ők esnek el a leggyakrabban – az erő hiányzik a fiatalokból – nevetnek, vérezve, dallal csókolják a halált, kiáltozva: „fel”, megesküdvé: „a koporsóig”.

Szeretjük ezt a hóbortos sereget, elhallgatunk, midőn riadt madárrajként megindul és nekilődül valahová, előre. – „Mit láttatok meg ott?” – „Fene se tudja: a Napot!” – Mindenki mást mond, más meséket mesél, máshogy csábítgat. – „Hallgass – odaérünk – meglátjuk”. „Gyorsabban – utánunk...”.

Feléd, Istenem.

Vonulnak a könyvelők. Számokkal megbilincseltek a világot, körbefonták velük az embert. Nekik egy szám a Nap, egy a homokszem, egy a szerelem, s egy a kenyér. Felmérték a tér és idő végtelenjét, megmérték a föld s az atom súlyát. – Az asztronómus, az égbolt kutatója, nem látja a csillagot, mert egy számmal kivonták a zűrzavarból: „Nesze – kutasd”! És a sosem látottat kutatja a számkabballában és ponttal jelöli a térképen. – A vegyész, aki a végtelen lehetének konstellációit szaglássza, a rózsailat és a bomlás világait; a fizikus, aki rezgéseiket hallgatja, s a gondolat villanását keresztezi a felhők villámaival egy halálos küzdelemben Érted, ó, Istenem.

Vonulnak a hegyi és tengeri utászok ásóval felfegyverkezve. A vulkánok füstölgő zsigereiben, a gránit hideg szerkezetében – matatnak, gyúrnak a megkövesedő földgolyó húsát, ezernyi szívkamrájában keresik a lezárult életek forrásait. Egy borostyánban megkövül rovarban, a gyémánttá vált szénporban, egy korallsziget halmán és egy földi óriás sós vérében – a múltat feltárva, jövőbeli évmilliókról fogalmaznak meg próféciákat, silabizálva, miként virágzott ki az életekből a halál, s a halálból az élet. Barlangokból és mocsarokból, koponyákból és sípcsontokból, elárasztott temetőkből tanulmányozzák az elveszett lét *szanszkritjét*.

És mögöttük – egyik szakasz a másikat követve – sokan mások – tetőtől talpig a gondolat acélpáncéljában – különfélék és oly sokan vannak és oly különbözőek – mégis, együtt olyanok, mint a testvérek.

Emitt e csendes brünni apát, Gergely egy zöldborsóból kifejtette az öröklés félelmetes törvényét. E csavargó „Föld” felkiáltással elsőként üdvözölte az új földeket. Ez itt a

”Gondolkodom, tehát vagyok” büszke és férfias varázsigéjével győzelmet aratott a lét felett. Amaz egy kőárokából Hammurabbi törvénykönyvét ásta elő. Egy eldugott kis olasz falu tanítója egy irigy boszorkány kezéből kiszabadította a rovarok sokszínű világát. Amaz ott – száz repülés során megsebesülve – megragadta a madarak szárnyának erejét, és eluralta a levegőt. Egy másik a tengerfenék ura lett. Az a serfőző a járványtól égő városokból kimentette a nőket, a gyerekeket, és elriasztotta az ellenséget – a ragályt. Emez itt rávetette magát a különféle nyelvek szavainak tömkelegére, és az egység rabságába bilincselte őket. – Amaz megalázta a növények világát, hierarchiát állítva fel köztük. Ez itt, az állatok törvényhozója, letépte a koronát a teremtés királyának fejéről. – Egy másik kibillentette sarkából a Napot. Amaz egy istenséget geometriai alakzatba börtönzött. Ez itt elragadta a boszorkánytól a nyomor mérgezett fullánkját. Ez diadalmasan felkiáltott: „Omnis e cellula cellula”.

A Te dicsőségedre, Istenem.

A fegyveresek mögött pedig csicskák alakulatai, martalócok, ügyvédek, mérnökök, doktorok, agronómusok, pofázó politikusok, báméskodó csöcselék, zshiványok és kereskedők – győzelmeink darabkáiból építenek az emberiség bolyának vagyont, kényelmet és erőt. – Fillérékért adnak mindent, rakétákkal szórakoztatják a köznépet, s csábítják a gyönyörű nőket.

Nem törődünk velük, a Szépség és Igazság Lovagjaival. Néha idepillant a legszomorúbb – az emberi lélek tengerésze – megbocsátóan mosolyog.

S miközben vonulunk, Téged bámulva, Te Szent, Ősi Rejtély, a naiv kebel felsóhajt: „szegény kis katonák”. Barna arcukat és görnyedt vállukat látván: menedéket kell adni a magányosoknak, fényes hajlékba vezetni őket – hogy megpihenjenek.

Szánalmasak vagyunk?

Pihenjünk?

Mi vagyunk a legörömtelibbek a szabad repülésben az ismeretlen vég felé, a harcok hurrikánjában – az ellenséges sötétséggel szembenézve – négyszemközt Istennel. – Te vagy a családjunk, a játszóterünk, a hazánk, Te vagy a vágyunk és jutalmunk, Te vagy a beavatottak szövetségese.

Szemünk előtt születnek és érlelődnek az igazság fényei – és az igazságoknak új, mindig új titkai – nekünk és örököseinknek, Holnapunk fiainak kincseként.

Fragebogen zur erstmaligen Meldung der Heilberufe.

Kwestionariusz dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych.

Heilberufe im Sinne dieser Meldung sind: Ärzte, Apotheker, Zahnärzte, Dentisten mit Berechtigung die selbständige Praxis auszuüben, Zahntechniker ohne Berechtigung die selbständige Praxis auszuüben, Feldschere, Hebammen, felderer, poloznych, pielęgniarzy, pielęgniarki, masażystów, masażystki, pomocników ambulatoryjnych, laborantki, dezynfektorów. Krankenpfleger, Krankenpflegerinnen, Krankenschwestern, Masseure und Masseusen, Sprechstundenhilfen, Laborantinnen, Desinfektoren.

Die Fragebogen müssen gewissenhaft und sorgfältig ausgefüllt und deutlich geschrieben werden. Vor der Ausfüllung sind zunächst sämtliche Fragen zu lesen.

Gesundheitskammer des Distrikts:

Izba Zdrowia Dystryktu:

Kreishauptmannschaft:

Starostwo Okręgowe:

Kreis:

Powiat:

Art des Heilberufes:

Rodaj zawodu leczniczego:

Warszawa

Warszawa

Lekarz



1. Familienname (bei Frauen auch Geburtsname):

Nazwisko (u kobiet zamężnych, nazwisko panieńskie):

Goldszmitz

2. Vorname (Rufnamen unterstreichen):

Imię (główne imię podkreślić):

Henryk

3. Ständiger Wohnort und Wohnung:

Stale miejsce zamieszkania (ul. nr domu i mieszk.):

Złota 8 nr 4

4. Praxisstelle bezw. Arbeitsstätte:

Miejsce wykonywania zawodu:

a) bei selbständigen Heilberufen Praxisstelle:

przy zawodach samodzielnych miejsce wykonyw. praktyki:

b) bei angestellten Heilberufen Arbeitsstätte (Arbeitgeber, Krankenhaus, Klinik usw.):

przy zawodach niesamodzielnych miejsce pracy (pracodawca, szpital i t. p.):

Mroczkowska 92. Dorn Sierok

5. Heimatanschrift:

Miejsce przynależności:

Warszawa

6. Tag, Monat und Jahr der Geburt:

Dzień, miesiąc i rok urodzenia:

22 VII 1928 (1929?)

Geburtsort:

Miejsce urodzenia:

Warszawa

Kreis:

Powiat:

Warszawski

7. Sind Sie ledig, verh., verwitwet, geschieden?

Stan (wolny, żonaty, owdowiały, ewentualnie rozwiedzony):

wolny

Der Ehefrau a) Mädchenname:

Żona a) Nazwisko panieńskie:

-

b) Geburtsdatum:

b) data urodzenia:

-

8. Zahl und Geburtsjahr der Kinder (die Verstorbenen in Klammern):

liczba i wiek dzieci (zmarłe wymienić w nawiasie):

1. -

2. -

3. -

9. Religiöses Bekenntnis:

Wyznanie religijne:

Moizessowe

10. Staatsangehörigkeit am 1. 9. 1939:

Przynależność państwowa w dniu 1. 9. 1939:

Polska.

Az anya imája

Bocsáss meg, Istenem, hogy panaszkodtam.

Azt mondtam: a fiamat megölték, a Hazám elvette a fiamat, feláldozta az életét.

Nem értettem.

Köszönöm, Istenem, hogy megvilágosítottál.

Most azt mondom: Magadhoz hívtad a fiamat, a Hazám örökbe fogadta szeretett gyermekemet, *adott neki* – nem pedig elvett – adott neki egy szép halált.

Az öröm és büszkeség könnyét ontom arra gondolva, hogy közeli katonád állt Eléd – jelentve:

– Parancsára, Uram, Istenem.

A Haza gyönyörű halált adott neki.

Köszönöm, hogy megvilágosítottál.



A művész imája

Köszönöm, Teremtőm, hogy nem feledkeztél meg arról, hogy egy ilyen különös teremtetést teremts, mint aki én vagyok. A minden logikával dacoló hóbortos, aki mégis olyan, amilyennek lennie kell; akire úgy tűnik mégis szükséged van, amíg létezik. Minél értelmetlenebb, annak hálásabb Neked – én – a lázadás – az impertinencia, a szemtelen énközpontúság a fegyelmezett nyáj közepette, én, a csíny, az áprilisi tréfa és az Aswattha-fa.

Az én imádságom, Teremtőm, nem a valaha volt, nem a többieké – az enyém mai, jelenbeli, a jelen pillanaté, ami soha többé nem fog megisméltődni.

Értsd úgy: a bohóc-prófétád – és Testvéred – vagyok! Én – vagy tudom is én, kicsoda? Magamat sem ismerem, hol balgán méltóságteljes, hol méltóságteljesen ostoba – büszke, alázatos, érzékeny, veszélyes; megvetően, macskamód hízelgek, rejtőzködve mindent kikotyogok, eladom a könnyeket, elvesztem a botokat és bicskákat, éberem figyelem a rabság közeli árnyékát, a bilincseket nem összetöröm, hanem elégetem – s csupán a legapróbb suttogásban látlak meg, ó Teremtőm, s ezért határtalanul hálás vagyok Neked.

Nem hiszed, hogy imádkozni akarok? Ugyan! Csakazértis, a hitvány papok ellenében. Isten vagy – tudom, mit jelent ez!

Köszönöm Neked, Teremtőm, hogy megteremtetted a disznót, a hosszú orrú elefántot, hogy kicsipkézted a leveleket és a szíveket, hogy fekete arcot adtál a négereknek és megédesítetted a céklát. Köszönöm a csalogányt és a poloskát, hogy a lányoknak mellük van, hogy a levegőn megfullad a hal; hogy létezik villám és vadcseresznye, köszönöm, hogy úgy rendelted, hogy különleges módon szülessünk, hogy annyira ostobává titted az embert, hogy azt hiszi: másképpen nem is lehet; s Gondolatot leheltél a kövekbe, a tengerbe és emberekbe. Gondolatot, mely a hozzá közelállóknak ostobaságokat fecseg, önmagának pedig büszke meséket talál ki. Nem mennyország – de övé a legvörösebb napkelte és napnyugta –, sasmadár, semmirekellő, hazug. Mennyire szeretem. Ellóg az iskolából – találd ki, hol kóborol, mígnem koszosan visszatér a huncut, nem emberi, mégis oly ravaszul bűnbánó, oly vidám, ígérve, hogy megjavul. Az ostoba hisz neki, ő pedig tudja, hogy megbocsátanak neki.

Mindent megérzek, nem tudok semmit. Az olvasott igazságok ostobák; csak azok értékesek, amelyeket egy kis kulcslyukon keresztül fedezek fel; és mert nem lehet tisztán látni, mindig tévedek; de annál jobb. Létezem!

Semmit sem tudok, mindent kitalálok. Te tudod, Teremtőm, mit jelent: mindent!

Tetőtől talpig haszontalanság, de a fenébe is, muszáj elsőnek lennem; csak öt percre veszttem el a reményt, minden okosságba holnap kezdek bele; hanyatt vetem magam a homokon, napozok; sírok a körtefa miatt, mert magányosan áll a mezőn és vállon csókolok egy öreget. Lopom a napot; felugrok, cigánykerekeket vetek és mindig

tizenhat éves leszek, játszadózom, füttyörészek, és fogadáson elveszítem az összes nadrággombomat. Tetőtől talpig haszontalanság, ó, milyen szegény lenne nélkülem az emberiség. Megtanítom szeretni a bűnt és a tűzvészt; és teli, teli, teli tüdővel lélegezni. Egyetlen kérdésem fölött száz ostoba professzor kotlik egy életen át. Ezernyi lány és fiú rózsaszín, édes fülébe küldök jó éjszakát. Kenőccsel ápolom az összes rühes kutyát. A gyötrő múltat megragadom a nyakánál fogva és felfedem. És pisztolyból lövök a jövőbe, mintha *ászra* céloznék. És tágra nyílt szemmel iszom a Napot. És úgy tűnik nekem, hogy egyszerre teremtettél minket, és tréfásan megbillentted a Föld tengelyét, s hogy közben be voltál csípve: józanul nem lehet művészt teremteni. Azoknak ott csak az álmaik ünnepélyesek – nekünk a mi mindennapi kenyерünk. Mert ha valamit nem szeretek, csak a józan embereket nem szeretem; ha félek, csak azoktól, akik keményen dolgoznak, és tudják, mit akarnak.

A pillanataim – az összes lelenc- és szerelemgyerek – gondozatlan, rendezetlen. Kötéltáncos, tűznyelő mind. Ellopok egy körtét valakinek a kertjéből; apró kihágás – nem menekülök, csak könnyedén elrepülök; mindig időben ébredek részegen, a pocsolyából fehéren mászom ki és Isten nem haragszik rám – elnéz nekem mindent. Mindent könnyedén szeretek – örömmel – gondtalan. Talpraesetten, naivan, mint egy fiatal lány, amikor eltelik bizalommal. Magamra nézek mosolyogva, vagy keményen összeverem magam. Kis rózsafüzérekét gyűjtök, tágra nyitom a szemem, és megszólítom a kandelábert: „Te vagy egyedül értelmes és gyönyörű”. Minden nap újat fedezek fel abban, amit évek óta nézek – hirtelen meglepődöm, hogy farka van a kutyának, hogy magától megy a villamos, hogy a nyírfának fehér a kérge.

Szegény vagy, katicabogár, ha fáj a szemed, szegény minden, minden, minden földi létező. Ó, Teremtőm, öt évszázadot késve születtem és ötszáz évvel korábban. Ezért vagyok oly vidám és szomorú: hogy élek, hogy már befejeztem az éltem, hogy még el sem kezdtem. Te és én – Teremtőm – senki más. Én pedig – Mi vagyunk. Mindannyian. Mi: parlamented istenkáromló baloldala és Trónod, *Domine canes*.

Mi, az őszi szürkesség szivárványai, fiaid közt a csodabogarak – mi, a júliusi hó, a gleccserek vörös mákvirágja, mi, kibontott vitorlák.

Nem számít, hogy a nagymama pamutgombolyagjával játszunk a cicával, mi döntjük meg a zsarnokok trónját, mi építünk magányos tornyokat. Mi, a tébolyult lélekből szászorta józanabb tettet támasztunk. Mi hallgatunk a verkli keringőjére. A jövő himnuszával átdöfjük a jelent, saját parancsunkra halunk meg és támadunk fel, mi, a meg nem valósított tettek temetőjében a közös tehetetlenség emlékművével romboljuk le a tetteket.

Ezért, ó Teremtőm, dicsérlek Téged, és reszketve emelem a tétet – az Élet Teljes Gyönyörével.

–*Va banque*: Életet az Alkotásért.



Ajánlás

Mamuska, Apus!

Ti diktáltatok nekem szaporán ezeket az imádságokat, emlékezetből kellett őket nagy vesződséggel – szóról-szóra, betűről-betűre – összeraknom és leírnom. Olykor félrehallottam, gyakran nem értettem, hibákat vétettem, megcsalt az emlékezetem és sokat elfeledtem.

Néha kijavítottatok, de csupán azért, hogy érthetőbb legyen mindez nekem és az emberek számára is.

Nem tudom, hogy a hozzám intézett szavaitokat nevezhetem-e a Nektek állított síremléknek. Hálát adok Nektek az életetekért és halálotokért, az én életemért és halálomért. Csak egy pillanatra váltunk el, hogy újra találkozzunk.

Mamuska, Apus, a Ti és őseim minden megkövült vágyából és fájdalmából szeretnék egy magas, hegyes, magányos tornyot építeni az embereknek. A föld alatti csontvázak száma, akiknek hangján a Ti diktálásotok nyomán szólok – csak az elmúlt háromszáz évben – ezerhuszonnégy.

Megannyi nevet viseltek.

Ezért erre a kis sírkőre nem írok nevet.

Köszönöm, hogy megtanítottatok meghallani a holtak és élők suttogását, köszönöm, hogy a halál szép órájában megismerem az Élet misztériumát.

Fiatok

Janusz Korczak



Sam na sam
z **Bogiem**

modlitwy tych,
którzy się nie modlą

Függelék

Szemelvények az újabb hazai Korczak-szakirodalomból³

³ Jelezzük, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság önálló füzetben adta ki „*A varsói Öreg Doktor emlékezete*” címen a 2022. augusztusi online emlékkonferencia referátumait. (A dokumentum a társaság honlapján és youtube-csatornáján is fellelhető.)

Gyerekkirályfiak, beszélő állatok, csodálatos doktorok – életreform és gyermekirodalom

Az életreformnak is nevezett művelődéstörténeti korszak gondolkodásmódjában kiemelt szerep jutott a gyermekkor, egyáltalán a gyermek értelmezésének, önmagán túlmutató szimbólummá emelkedett műalkotásokban, filozófiai írásokban, nemkülönben az életreform jellegével létrehozott, főleg művészek alkotta kolóniákban, kommunákban (Németh és Skiera 2018)⁴. Az 'életreform' pedagógiai jelenségvilága – újabban a teljességre törő művelődéstörténeti-művelődésfilozófiai kontextusban – jól feltárt a hazai irodalomban is. (Megjegyezzük: impozáns összefoglalója volt e kutatásoknak 2018-ban a Műcsarnokban rendezett Rejtett történetek című kiállítás.)

A nagyvárosi élet és életérzés kialakulásában formálódó új gyermekvilág és ennek megfelelő új gyermekkép fókuszába az autonóm, az önmagában is értéket hordozó, a jövő – már-már messianisztikus – reménységét magában hordozó Gyermek került – ahogyan Karácsony Sándor némi iróniával (jelen írás szempontjából nem is mellékesen) megjegyezte: Gyermek Őfensége (Karácsony, 1945).⁵

Nem feladatunk ebben az írásban azon tűnődni, hogy az életreform gyermekek felé forduló teóriái adtak-e impulzust egy új integrált tudományos diszciplínának (a biológiát, orvostudományt, pszichológiát, pszichoanalízist, szociológiát, jogot stb. ötvöző gyermektanulmánynak), vagy éppen a pedológia szolgált fontos input gyanánt az életreform gondolatainak. De tény, hogy a gyermektanulmány világszerte, így hazánkban is nagy befolyással volt a gyerekvilágot közvetlenül érintő szférákra, az óvodák, iskolák világára, a gyermekekkel összefüggő iparcikkek modernizációjára, nemkülönben annak a jelenségnek a kialakulására, melyet 'gyermekkulturának' nevezünk (Bús, 2013). Ebben az írásban nem kívánunk abban a vitában sem állást foglalni, hogy az 'életreform' a modernizációt üdvözölte, használta, vágyta, vagy éppenséggel ennek kritikájaként tagadta meg (utólag mondhatni: korai posztmodern gyanánt). Valószínűleg mindkét elem: a 'bevonulása' és a 'kivonulása' is érvényesült – ez határozta meg azt a gondolati feszültségét, mely most is foglalkoztatja a pedagógiai tudományos gondolkodást. Az életreform, a reformpedagógia s a gyermektanulmány gyermekképe, a felmagasztosult Gyermek jelenik meg a gyermekirodalomban is. Alighanem komolyan vehető irodalmi műalkotásként a Pinocchio az utolsó, mely 'a szófogatlan gyerek bajba kerül – megbűnhődik – megjavul' dramaturgiájára épül, sorra születnek azok a (tagadhatatlanul életszerűbb) gyerekhősök, akiknek „rosszasága” alapértékké válik (Tom Sawyertől a naplót író 'komisz kölyökig', olykor ezen is túlmenően éppenséggel gyerekszereplők (a teoretikusnak is kiváló gyermekíró Hárs László írt erről emlékezetesen) állítják helyre a „kizökkent világot”, 'a gyerek jó' felfogásra építik a századforduló

⁴ E kötetet az 'Életreform-kutatások' szintézisének tekintjük, neveléstörténeti hivatkozásainknak is ez a bázisa.

⁵ Most ne foglalkozzunk a városi és a felbomló falusi gyermekvilágot érő megrendítő kritikákkal, melyben a reformpedagógia e szakasza szintén bővelkedett – gondoljunk akár a mi gyermektanulmányozó Nagy Lászlónk, Nemes Lipótunk, Pető András és mások valóságfeltáró munkásságára. Annyit érdemes megjegyezni, hogy ezen írásban kulcspozícióba kerülő varsói Doktor, Janusz Korczak ebből a társadalomkritikából is gazdag hagyatékot bízott ránk.

gyerekszervezeteinek alapítói is mozgalmuk alapkövét – a cserkészetiig bezárólag (Révész, 2018). Elemzésünkbe olyan, a szóban forgó periódusban született gyermekkönyveket vonunk be, melyek jellegzetesen s minden bizonnyal egymástól teljesen függetlenül, éppenséggel a korszellem által orientáltan, meglepő hasonlóságokkal tükrözik vissza a fenti életérzéseket. Ehhez még vegyük hozzá az életreform-mozgalmak orientális érdeklődését, egyben a művészeti (zenei, képzőművészeti) avantgard új „barbárság” értelmezését. (Gondoljunk akár Gauguin idilljeire, a Bali szigetén új hazára lelt spanyol festőre Antonio Blancóra, Picasso maszkjaira, Bartók Allegro Barbaro-jára, Sztravinszkij Sacré-jára stb.)

A ’bennszülött’ új képébe nyilván történelmi változások is beleszűrődnek – akárhogyan is: Európa együttélni tanul változó gyarmatainak népeivel. Tanulmányunk szempontjából különösen fontos a francia Alphonse Daudet 1876-ban megjelent regénye, mely a dhomey-i gyerekkirály franciaországi utazásának szomorú eseményeiről szól. Az író részvétellel fordul a két kultúra normái közt a felnőttek játékként vergődő kis királyra.

Elemzésünk számára fontos az utópiák (újra)megjelenése is. A németországi Eden, az alpesi Monte Verità, akár a hazai Gödöllői Művésztelep társadalomképe, közösségfelfogása arról tanúskodik, hogy „levegőben volt” egy új (vagy megidézett régi) társadalomkép megrajzolása is. A pedagógiában különösen. Tekintsünk az orosz Sackijra, a SKID köztársaság alapítóra (Viktor Szoroka-Roszinszkij és Ella Luminarszkaja), az amerikai Flanagan „Boy’s town”-ja, majd Korczak, Sztchlo, Makarenko árvaháza, telepei, Szekeres Mihály és Pataki Gyula Fiúkfalva államjátékai mind-mind egyben utópiák is voltak (Trencsényi, 1994; Makai, 1996; Kappanyos, 2017).

Elemzésünk szempontjából még egy ’faktor’ jön számításba: a ’beszélő állatok’ világa. Persze, az emberiség ’nagy elbeszéléseiben’ vannak kitüntetett hősök, akik értik az állatok beszédét, s ez a különös adottságuk viszi őket előre, de mintha kritikus tömegben gyarapodnának a szóban forgó korszakban (gondoljunk az 1917-ben megjelent híres Jack London-regényre, az *Az éneklő kutyára*). Óvatosan feltételezem, hogy a tapasztalati- kísérleti lélektan fejlődése miatt kerülhettek a figyelem fókuszába az állatok, viselkedésük, kommunikációjuk iránti tudományos érdeklődés tükröződik e művek gazdagodásában – akkor is, ha éppenséggel tudománytalan értelmezések születnek. Az irodalom elbírija.

S ne feledjük: az orvostudomány ebben az időben dajkálja ki a ’gyermekgyógyászatot’ mint önálló tárgykört – a doktor bácsik, orvosok hirtelen megannyi gyermekkönyv hőseivé lesznek (Osváth, 1970; Makai, 2018. 32.)⁶.

A reformok békés idilljének a világháború vet véget, ennek rettenete diktálja az új kérdésfeltevéseket, új válaszokat. Ugyanakkor a háború élménye megérintette a gyermekirodalmat, kultúrát is. Motívummá szervesült, a gyermekirodalom humanista vonulatát erősítette.

Tanulmányunk középpontjában három meseregény áll. Azt szeretném róluk igazolni, hogy a fenti motívumok hangsúlyos megjelenése hű tükre a világkép átalakulásának. Balázs Béla hosszúmeséje, ismert címén *A hét királyfi* 1916-ban látott napvilágot Kis gyermekeknek kell ezt mesélni megnevezéssel. (Maga az író mesélte az ősbemutaton

⁶ Arra is emlékeztetünk, hogy a reformpedagógiák „nagyjai” körül mily sokan eredetileg orvos végzettségűek, legyen csak példánk Montessori, Korczak vagy akár Németh László.

szegedi gyerekeknek egy háborúellenes összejövetelel.

Az ír származású, brit Hugh Lofting (először Amerikában megjelent) meseregénye, a Doktor Doolittle 1920-ban jelent meg.⁷ (A magyar olvasó is ismerheti, első kiadása 1934-ben jelent meg a Káldor Könyvkiadó vállalatnál, további kiadások a Móra Kiadó gondozásában 1977-ben, a Cicero gondozásában 1996-ban, 2006-ban, 2010-ben láttak napvilágot.⁸ A varsói zsidó származású lengyel pedagógus-író Janusz Korczak I. Matykó királya (Król Maczius Pierwszy) 1928-ban jelent meg. A magyar olvasó két kiadásban ismerheti. Az 1969-ben megjelent Sebők Éva-fordításnak az ad különös jelentőséget, hogy ez az első opusz a gazdag Korczak-életműből, ami magyarul hozzáférhetővé vált. 2018-ban jelent meg új kiadása. Nézzük a felsorolt motívumok előfordulását.

<i>Motívum</i>	<i>A hét királyfi</i>	<i>Dr. Doolittle</i>	<i>I. Matykó király</i>
Doktor	x	x	x
Háború	x		x
Okos, segítő állatok		x	x
Bennszülöttek (szövetségessé válók)		x	x
Okos gyerekkirály, királyfi	x		x

Persze a kontextus, mint a cselekmény is, mindig más.

Balázs Béla történetében, meséjében a hét királyfi apja, az „Öreg király” háborúba vonul, s ezalatt a testvérek bensőséges kapcsolatát megirigylő boszorka megbetegíti a királynét, s hét külön kaput varázsol a palotára, s mindegyik királyfinak azt súgja a fülébe, az ő „palotájában” gyógyul a nagy-beteg anyjuk. Ezen a fiúk összekapnak, s csak az utolsó percben „szabadságra” érkező király menti meg a cérnaszállá fogyott királynét.⁹ A királyfiak megértik az ármányt, összebékülnek, s minden jó, ha jó a vége. A mesében fontos elem az, hogy a palotába varázsoltt hét új bejárat a háborúban szemben álló szomszéd népeket jelképezi, a mese „tanulsága” tehát egyben az európai népek testvériségére szólít.

Hogy az elemzés körébe vontuk e mesét (bár sem állatok, sem bennszülöttek nem szerepelnek benne), annak oka egyfelől a királyfiak – minden pereskedés ellenére – proaktív magatartása (éppen „jószáguk” ingerelte fel a boszorkát), másfelől a háború leírásának több gyermekszempontú stíluseleme (nem elegendő a hadisegély a királyi ház fenntartására, az ellenséges királyok mesébe illő párbeszéde, a király

⁷ Lofting is, Korczak is az első könyv sikerén felbuzdulva sorozattá szervezte a híres hős történeteit – később a film is felismerte népszerűségüket –, a tanulmányban csak az alapművet elemzem, a regényfolyam elemzése meghaladja írásom tárgyát és körét.

⁸ Könyvtörténeti érdekesség, hogy a Szovjetunióban az adott kultúra viszonyaira alkalmazva Kornej Csukovszkij, a jeles gyermekíró és gyermektanulmányozó ültette át, ez a változat magyar fordításban két ízben is megjelent, Jajdefáj doktor, illetve új fordításban Doktor Hűdefáj címen – mindkét esetben a Móra Kiadó gondozásában – a címek az orosz „eredeti” Ajbolit név magyar átiratai.)

⁹ Filológiai adalék: nyilván a mese motívuma játszott szerepet évtizedekkel később Csoóri Sándor ismert szép versében, az Anyám fekete rózsa címűben („*Bejön egy madár érte s csőrében elviszi*”).

„szabadságra jön”, kimenőt kap a frontról stb.).

Az 'életreform' életérzés motívumainak teljes kifejtése található Lofting meseregényében. A nem különösen barátságos emberi társadalomból kivonuló magányos doktor meg-tanulja az állatok nyelvét, meghívást kap Afrikába a majomcsapat gyógyítására, különös kalandokon át az állatvilág baráti támogatásával teljesíti küldetését, megküzd az útjába eső emberi ellenséggel (benszülöttek, kalózkodók), s győztesen, gazdagon megajándékozva tér vissza hazájába (útközben még egy kisfiút is megmentenek), hogy praxisát az állatoknak szentelje. A benszülöttek királya ugyan az útját akadályozó ellenségek egyike, ennek fia a fehér menyasszony után álmodozó Bumpó herceg, aki, ha nem is szövetségesük lesz, de a doktor szolgálataiért cserébe mégiscsak segítőtársuk lesz a menekülésben. Az apja hirtelen halála miatt korán királlyá koronázott Matykó – élvezve a királyi házi orvos bölcs segítségét felnőtt módra, de a gyerekek tanácsát is kikérve, megfogadva, javukat szolgálva kíván helytállni az ország irányításában – szembekerül a háború rémségeivel (inkognitóban harcolja végig a frontot), a háborús hőssé válás helyett az emberi világ megteremtésén fáradozik belső és külső ellenséggel dacolva. Pacifikálja, civilizálja a benszülötteket, akikhez repülőgéppel érkezik, s a kényszerleszállás után kis híján megégetik. Ám barátokra, szövetségesekre lel bennük, talán szerelemnek is nevezhető az érzés, melyet a magával hozott királykisasszony iránt érez.

A gyerekek birodalmára újabb veszély leselkedik. Hiába érkeznek Afrikából a szövetségesek, a változó kimenetelű háborúban a főváros elesik, Matykó fogságba esik, elítélik, száműzik. Meseregénytől szokatlanul elégikus, szomorú véget ér a könyv (a gyerekek boldogsága mellett hitet tevő szerző, a későbbi varsói „Öreg Doktor”, a növendékeit 1942-ben a treblinkai haláltáborba is elkísérő Korczak gyermekjogi elveihez tartozott a gyerekeknek a szenvedés megéléséhez, a méltó halál-hoz való joguk elismerése is).

A folytatásból majd kitűnik, hogy a száműzetés nem tart örökké, az igazságos kis királyt újabb kihívások várják. Az I. Matykó király című regényben mégiscsak Matykónak az a beismerése hangsúlyos, hogy korai volt egy ország vezetésének vállalása.¹⁰

Különböző kalandok, különböző tanulságok – mégis hasonló világkép és gyerekkép. A 20. század új értékvilágának keresése és bemutatása az érintett korosztály, a meséken nevelkedő gyermekek javára. A motívumrokonság ennek a korszellemnek a megjelenési formája.

Irodalom

Bús Imre (2013): A gyermekkultúra fogalma. In uő (szerk.): Tanulmányok a gyermekkultúráról. Pécs, PTE IGYK

Hárs László (1969): Lehetőség, létjogosultság, szükségesség. In. Szederkényi Ervin:

¹⁰E 'gyerek-királyságok' kései utódának, a szovjet Mihalkovnak a hetvenes években írt meseregénye, a *Mienk a világ, avagy a rakoncátlanság ünnepe* is ezzel a némiképp paternalista fináléval zárul: a gyerekeik „rosszasága” miatt a városból kivonuló szülők nélkül boldog tobzódásba kezdő gyerekek egy idő után megértik, hogy felnőttek nélkül nem megy... (Ezt az érzést fejezte ki a Palásthy György rendezte, Horgas Béla forgatókönyvére írt magyar filmváltozat, a *Tótágas* is. Megjegyzendő, hogy hasonló címmel Kornej Csukovszkij nevéhez is fűződik jeles, ismert gyermekvers, de annak fókuszában egy egészen másfajta felfordulás áll.)

Vita az ifjúsági irodalomról – Jelenkor 1965–68. Budapest, Móra Kiadó

Kappanyos Ilona (2017): A jövő városa – valahol Európában. http://epa.oszk.hu/03000/03057/00100/pdf/EPA03057_balkon-2017-11-12_024-026.pdf

Karácsony Sándor (1945): Demokrácia és pedagógia. Budapest:,Exodus

Makai Éva (2018): Korczak-tanulmányok. Budapest, Új Helikon Bt

Makai Éva. (1996): A háborús évek gyermekvédelmi-közösségi utópiái. Iskolakultúra, 6(6)

Németh András & Skiera, E. (2018, szerk.): Rejtett történetek. Az életreformmozgalmak és a művészetek. Budapest, Műcsarnok

Osváth Zsuzsa (1970): Schoepf-Mérei Ágost Angliában. Orvostörténeti közlemények, 99.

Révész György (2018): Kirajzás – a modernkori táborozás kezdetei. In. Nagy Ádám (szerk.): A komfortzónán is túl... A táborozás pedagógiája, szociológiája és kulturális antropológiája. Kecskemét-Budapest, Neumann János Egyetem – Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely – Ifjúságszakmai Társaság

Trencsényi László (2013): Gyermekirodalom A-tól Z-ig. Budapest, Fapadoskönyv.hu Kiadó

Trencsényi László (1994): Az iskola-köztársaságok történetéből. In Papp György (szerk.), Az „alkotmányos pedagógus” Janusz Korczak. Budapest, Állampolgári Tanulmányok Központja

Trencsényi László

Daloló madarak Matykó király sírja felett

A magyar olvasóközönség jóformán az utóbbi években ismerhette meg a varsói árvaház legendás Öreg Doktorának, növendékeit 1942-ben a gettóból a halálba is elkísérő – a méltó halálhoz való jogukat támogató – Janusz Korczak könyveit. Hosszú hallgatás, szórványos közlések után egyre gazdagabban mutatkozik meg az életmű, melyet a XX. század kiemelkedő teljesítményeként tart számon a világ.

(*A gyermek joga a tiszteletre* vagy a *Hogyan szeressük a gyermeket?* című kötetek nem egyszerűen a mögöttünk hagyott század elejének korszaknyitó teljesítményei, de időtálló munkák mindazoknak, akik a nevelésügyben érintettek.)

Sajátos, gondolatébresztő – gyerekeknek írt – könyvei közül korábban az *I. Matykó királyt* olvashattuk. Közben megjelent a gyermektáboroztatások hajnalán keletkezett regényes elbeszélés – pedagógiai szociográfia – is *A wilhelmówkai fiúk* címmel, s megjelent a kötet ikerpárja is: a lengyel eredetiben *Moški, Joski i Srule* címet viselő, melyben az 1908-ban, a varsói zsidó fiúcskák michalówkai táborozásáról esik szó.

Ez az írás Matykóról szól, a gyerekkirályról.

Az első kötetben az öreg uralkodó váratlan halála után a gyermek Matykó (lengyelül: Macziusz) örökli a királyságot. A kisfiú komolyan veszi küldetését s megannyi reformot vezet be a birodalomban, elsősorban a gyermekek, különösen a szegény gyerekek javára. Valóságos utópia bontakozik ki a regényből. A gyermekek vágyainak, akár szükségleteinek kielégítésére, az államigazgatásban, törvényhozásban való részvételre épülő államra – mint a gyerekek vágyai, álmai általában – egyszerre hordoznak racionális és irreális elemeket. Nem is tudni, hogy a hatalmuk megosztására, akár feladására kényszerülő felnőttvilág szembefordul ezzel az utópiával.

Háborúskodás, fogság, szökés és az elveszített ütközet nyomán börtönbe kerülő Matykó reformkísérlete elbukik. Szomorúan, reményvesztetten ér véget a regény – gyermekkönyvhöz szokatlan rezignáltsággal.

Ezért is vártuk a folytatást.

Ismerve Korczak végtelen és feltétel nélküli gyermekszeretetét – nevelői gyakorlatában s írásaiban is – abban reménykedtünk titkon, hogy gyermekkönyvhöz méltón bekövetkezik a „jó vég”, s Matykó reformpárti uralkodóként beteljesíti történelmi küldetését. Már is előrebocsátom: a Matykó király a lakatlan szigeten című regény végén örökre lehunyja szemét.

Bár a regényíró – nyilván igazolhatóan tudatos vagy tudattalan tolsztoji befolyásra – nyugodt, a sorssal megbékülő halálban búcsúztatja hőstét.

Reménytelen lenne, reménytelen volt Matykó küzdelme?

Hiszen ebben, a második részben nem is az értetlen, a „felnőtteknek való világ” pártján álló idősebb urakkal küzd. A várfogságból lakatlan szigetre vonulását – tanulságokkal teli szökése után, benne meghatározó látogatással egy árvaházban – maga kéri, amikor a tehetetlen és olykor ostoba királyok a sorsáról tanakodnak hosszú időn át (Korczak nyilván a Népszövetség öngyónüléseinek szatírját adja a könyvnek e részében). A lakatlan szigeti lét néhány boldog pillanatában – egy öreg világítótorony árnyékában – gyermektársakra lel, akiknek szemmel látható élvezettel adja át tudását, később a „feketék és fehérek” háborújában a háborúba kergetett fekete gyerekek védelméért folyamodik különböző szervezetekhez, s a segítség étel,

kötszer, kórház, felmentés meg is érkezik. Matykót egyre többen s egyre magasabb szinten ismeri el az ország, világ méltó uralkodónak.

Ám Matykó élet-tapasztalatai nyomán – bár nem szűnik meg lépten-nyomon a gyermekek jogait hangsúlyozni – nem kér a hatalomból. Inkább jár iskolába (ahol a diákönkormányzat funkcióira tanít pedagógust és diákat), majd végképp megszabadulva a koronától egy gyárba áll be dolgozni, munkateljesítményével érdemelve ki társai előtt a megbecsülést. Közben – mint a regény egészében végig – folyamatosan filozofál az élet nagy dolgain, ráismerünk Korczak tépelődéseire.

Így teszi fel magának is a kérdést: „jogokat akartam adni a gyerekeknek, és emiatt sok embert megöltek”. Tragédiához éppen az vezet, hogy korai barátja (akit az ő kérésére vettek fel dolgozni a gyárba, hogy éhen ne vesszen) egy konfliktus nyomán olyan szerencsétlenül löki egy gép karjai közé, hogy Matykó halálos sérülést szenved. Megrázó történés. Jótevőjét sodorta halálba a megzabolázhatatlan egykori társ, bizonyos Felek? A hálátlanság törvényszerűségei következnek be a kis király tragédiájában. Hát megjavíthatatlanok a gyerekek? (Már az iskolában is nehéz ellenfelekre akadt.) Mire a felnőttek körében kivívta a méltó elismerést „*Reformer Matykó király*” – ez az epitheton ornansa –, addigra éppen azok törnek kárára, akikért rövid, de eseményekben gazdag életében oly makacsul küzdött?

Az író, Janusz Korczak feladta volna – már 1923-ban – reményét a gyermekvilág eredendő jóságában? Hiszen – bár az első világháború és az azt követő évek lengyel földön korántsem voltak békések és szívderítőek – a rettenet, a megannyi ártatlan ember, köztük milliányi gyermek elpusztítását hozó Vészkorszak még beláthatatlan távolságban van ekkor. Mintha reménykedett volna az emberiség egy, a gyerekeknek ígért jobb világban még ekkor. Korczak pesszimistán viszonyult volna ehhez a reményhez? S „gyermek gyermeknek farkasa” világgéppel foglalta volna össze véleményét a Matykó-kötet második részében?

Nem hiszem. Válaszomat a katharzis-elmélet igazolja. Az író esetünkben pedagógus is. S a gyerekolvasókban (hiszen a Matykó király hozzájuk szól) azt a megtisztulást hozó részvétet kívánta kiváltani, melyben a görög tragédiaírók – és tragédianézők is – reménykedtek.

Matykó tehát mártíriumával járult hozzá a gyermekvilág jobbá tételéhez.

Ezért is dalolnak – a regény utolsó mondatában – kanárik sírja felett.

A kanári motívum a regényben korábban is megjelent. A lakatlan szigetre vitte magával kedves jószágát, amely ottpusztult, s Matykó társnak kijáró tisztességgel temette el. Ahogyan Janusz Korczak is gyermekkorából származó visszaemlékezése szerint is: az eltemetett kanári sírja felett sopánkodó szomszédasszony a sírkeresztet sokallotta egy „zsidó madár” felett. Ezzel az „önidézettel” Korczak egyúttal igazságot szolgáltatott gyerekkori szárnyas kedvencének is.

Matykó király sorsának ismeretében mi is jobbá válunk.

Janusz Korczak: Matykó király a lakatlan szigeten. Móra Kiadó, Budapest, 2021.

Trencsényi László

Król Maciuś na wyspie bezludnej

